

HVA KAN JEG GJØRE FOR FRED?

Hva kan jeg gjøre for fred?
Den globale fredsskole – et samarbeid mellom Norges fredslag og
Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolene

Kursperm for folkehøgskoleelever del 4

© Norges fredslag 2011
Omslag: Jubel design
Sats: Punktum forlagstjenester
Trykk: Grøset
Printed in Norway

Permen er utgitt med støtte fra NORAD

Kontakt oss på post@fredslaget.no

Innhold

FORORD	5
1 LOKALT NIVÅ	9
Hva kan gjøres i ditt nærmiljø?	10
Miljø og fredsarbeid	13
Framtidsverksted	16
Å trække i den ikkevoldelige salaten	20
Ressurser	23
2 NASJONALT NIVÅ	25
Organisasjons-Norge	26
Frivillig arbeid på nasjonalt nivå	28
Vil du arbeide med andre i en organisasjon?	32
Ideer til fredsrelaterte prosjekter	34
Hvordan kan jeg lage et prosjekt helt selv?	39
Ressurser	41
3 INTERNASJONALT NIVÅ	43
Vil du gjøre fredskarriere i de internasjonale organisasjonene?	44
Fra drøm til virkelighet	50
Møte med noen fredsarbeidere	54
Ressurser	58
ETTERORD	61

Odilia Häussler Melbø har en bachelorgrad i sosialantropologi fra Universitetet i Oslo. Hun har de siste årene vært aktiv i Norges fredsblags fredsundervisningsgruppe og sosialt teater-gruppe. Hun er tidligere politisk nestleder i Spire (Utviklingsfondets ungdom), der hun fortsatt sitter i styret.

Forord

Velkommen skal du være! Her skal vi se på hvordan du kan engasjere deg for fredsarbeid på ulike nivåer i samfunnet. I ditt lokalmiljø, på nasjonalt plan gjennom organisasjonsarbeid, eller på internasjonalt nivå.

De siste årene har prosjektet Den Globale Fredsskole, et samarbeid mellom Norges fredsblag og Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolene, utviklet en verktøykasse av aktiviteter og teori for å skape handlingsalternativer for fredsbygging og konfliktforståelse. Samarbeidet har også resultert i tre kurspermer for fredsundervisere på folkehøgskolene i Norge.

Gjennom de siste årenes kurs og møter har folkehøgskoleelever stadig kommet tilbake med spørsmålet: «Men hva kan jeg gjøre da?» Dette er mye av grunnen til at du nå sitter med dette resultatet i hånden, den fjerde permene i rekken som retter seg direkte mot folkehøgskoleelever. Selvom den ikke likner helt på en

perm har vi altså valgt å kalle den det siden dens tre forgjengere hadde det navnet

Hva er fred? Ut ifra hvem du spør vil du få helt forskjellige svar på hva fred er. For hva er egentlig fred? Hva forbinder du med fred?

Fredsforskeren Johan Galtung definerer fred som fravær av strukturell, kulturell og direkte vold. Det vil si at en varig og rettferdig fred bare kan oppnås ved å fjerne de grunnleggende årsakene til krig og konflikt, som økonomisk og sosial skjev fordeling, mangel på ressurser, brudd på menneskerettigheter og manglende respekt for individuelle og kulturelle forskjeller. For å oppnå fred må med det med andre ord være fravær av de usynlige strukturene i samfunnet som rammer noen grupper og kommer til uttrykk gjennom diskriminering. En av de viktigste strategiene for å utvikle fred, er å utvikle evnen til ikkevoldelig konflikthåndtering og slik bygge en vedvarende fredskultur i samfunnet.

Norges fredslag har tro på at enkeltmennesker er nøkkelen til å bygge en fredeligere verden. Å skape fred er en aktiv prosess. «Be the change you want to see», sa den kjente indiske fredsforkjemperen Gandhi. Det betyr at for å endre verden må du være den personen og den endringen du ønsker å se i verden. Så for å jobbe med fredsarbeid må du også gå gjennom en indre endringsprosess som fører til at du ønsker å bidra til en endring, og slik kan gå fram som et eksempel. Dette er ingen enkel jobb, men krever masse øvelse og sosial læring på veien.

Et dilemma som har kommet fram i arbeidet med denne permen har vært ulike syn på det å skrive en veileder til fredsarbeid for andre, versus å la det være opp til hver enkelt hva en ønsker å bidra med. Jeg håper uansett at du som leser blir oppmuntret til å reflektere og undersøke videre på egenhånd hvordan du ønsker å bidra til å endre verden til et mer fredfylt sted.

Denne permen skiller seg fra de tidligere tre kurspermene til Den Globale Fredsskolen, og har hovedfokus på eksempler, tips og videre ressurser til hvordan man kan engasjere seg i fredsarbeid. Permen er ikke ment å gi en fullstendig oversikt over mulighetene du har, men heller ulike smakebiter. Du vil også se at det ikke er opplagt hvor skillelinjene mellom de ulike nivåene – lokalt, nasjonalt og internasjonalt – går, ettersom alt henger sammen.

Dette peker også på at fredsarbeid handler vel så mye om å jobbe med det lokale som det globale, og at det er vel så viktig å forandre ting her hjemme her og nå, hvordan du er med mennesker rundt deg, som internasjonalt ute i verden.

Så med alle verdens utfordringer og så mange viktige og spennende temaer å gripe fatt i, er det lett å stille seg spørsmålene: Hvor skal jeg begynne? Hvordan kan jeg finne fram i jungelen av muligheter for å engasjere meg? Og på hvilken måte har jeg lyst til å endre verden til et bedre sted?

Er du usikker på hva du har mest lyst til å ta tak i, anbefaler jeg at du bare begynner et sted. Da vil du finne ut av om dette er riktig for deg, eller om du vil finne et annet felt som samsvarer bedre med hvordan du vil være med på å endre verden. Ingen kan gjøre alt, det viktige er å begynne et sted. Alle begynner et sted. Selv om man begynner i det små og lokale er det en del av helheten.

Ikke la deg avskrekke av de kunnskapsrike menneskene rundt deg. De har også begynt et sted. Du har mange muligheter til å sette dine egne spor.

Jeg vil gjerne få takke de ulike forfattere som har bidratt til delene i denne permen for deres innsats; Barbara Sivertsen, Elin Berstad Mortensen, Tor Kristian Birkeland, Terje Johansen, Chro Borhan, Alexander Harang, Halvard Hjermandrud og Stian Nordengen Christensen. Der

det ikke tydelig fremgår hvem som er forfatteren, har jeg samlet inn eller selv skrevet stoffet.

Takk til Punktum forlagstjenester for produksjon og til Norad for økonomisk støtte. En enorm takk også til Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolen for godt samarbeid. Alle har gitt uvurderlige bidrag til denne permen.

Jeg håper permen kan gi deg noen innspill på din vei til å gjøre verden mer fredfylt. Sammen kan hver og en av oss være med på å endre en liten bit av den!

Riktig god fornøyelse!
Odilia Häussler Melbøe, Redaktør

Foto: Jens Petter Kollhøj

LOKALT NIVÅ

I delen om lokalt nivå fokuseres det på:

- Øvelser for å lage prosjekter tilpasset ditt lokalmiljø
- Sammenheng mellom klimaendringer og fredsarbeid
- Eksempel på ikkevoldelig organisasjon i praksis
- Aksjonstips
- Ikkevoldskommunikasjon og sjiraffspråk
- At det tar tid å praktisere det man forkynner, men øvelse gjør mester!

Hva kan gjøres i ditt nærmiljø?

AV TERJE R. JOHANSEN OG ODILIA HÄUSSLER MELBØE

Nå skal vi se nærmere på hvordan du kan engasjere deg i ditt lokalmiljø. Hver og en av oss lever nettopp i ett eller flere nærmiljø, i tilknytning til andre mennesker, i samarbeid og samhandling. Det er på den måten vi er blitt til, og videre hva som får oss til å føle oss som hele mennesker med tilknytning til andre. Den norske sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen har sagt;

Den minste enheten i samfunnet er ikke enkelt-personen og den enkelte aktør, men relasjonen mellom to (personer).¹

Med dette perspektivet blir det nå viktig å se at vi ikke kun er enkeltindivider som har ansvar for våre egne handlinger med tanke på oss selv,

men at våre handlinger får/har en betydning for andre nært eller fjernt fra oss. Utdanningsministeren i Sør-Afrika under Nelson Mandela uttalte følgende:

«Det som trengs nå, er ikke først og fremst skolegang for å lære de fattige i utviklingslandene å lese og skrive, men omskolering av de rike i nord!»

SIBUSISO M. BENGU

Det velbrukte uttrykket «tenke globalt og handle lokalt» illustrerer nettopp sammenhengene mellom det lokale og globale. Vi er alle med på å påvirke retningen verden utvikler seg i fordi alt henger sammen. I tillegg viser dette uttrykket at ikke alle trenger å utrette store ting langt hjemmefra, men at hver og en av

¹ Thomas Hylland Eriksen (red.), «Flerkulturell forståelse», TANO Aschehoug, 1997

Terje R. Johansen har bakgrunn som teaterlærer. Han har også jobbet i Afrika i fem år og tilegnet seg erfaringer og kompetanse knyttet til interkulturell kommunikasjon. Han jobber nå som internasjonal sekretær i Folkehøgskolerådet.

oss kan gjøre noe der vi bor, som igjen kan få konsekvenser for det globale. Klimaendringene kan være et godt eksempel på dette. Lokal forurensning kan få konsekvenser utenfor dette landets grenser. Motsatt vil det si at lokale bærekraftige praksiser, å ta hensyn til hva vår planet kan tåle, vil kunne påvirke det globale. Altså viser det seg at det kan være vel så viktig å være til stede og jobbe i vår egen forgård, som å «redde verden» alle mulige andre steder.

«HVA KAN JEG GJØRE?» gir 156 000 resultater på Google i løpet av 0,18 sekunder. Mye omhandler oss selv, og hva jeg kan gjøre for enten å løse et problem eller oppnå noe innen utseende, trening eller inntjening. Ikke fullt så mange treff sier noe om hva som kan være godt for fellesskapet. Vi-tenkningen, det kollektive, er i vår del av verden ikke så fremtredende. What's in it for me? er snarere en tanke som kommer. Men kan vi øve oss på å snu disse selvsentrerte vanene i hjernen og følelsene

våre? Tre gode reflekterende spørsmål ble i sin tid fremsatt av Moder Teresa under en stor gallamiddag. Disse spørsmålene kan som gjentatte øvelser i forskjellige faser i livet være med på å justere kurs og hastighet.

Hvem er du?

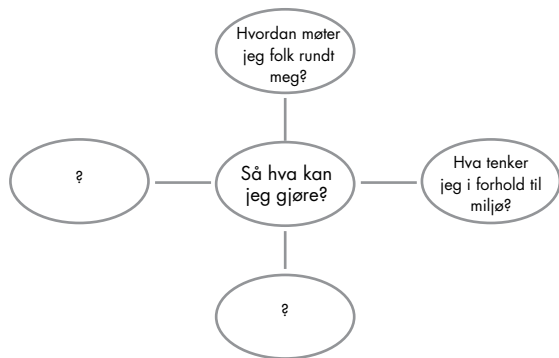
Hvorfor er du her?

Hva vil du gjøre?

IDÉMYLDRINGSSOLA

Følgende øvelse kan kanskje hjelpe deg til å holde fast i noe over tid samtidig som de du forteller det til blir inspirert til å gjøre hva *de* har tro på. Og ikke minst sette i gang tankeprosessen rundt hvordan du og dere kan lage et prosjekt tilpasset deres lokalmiljø.

1. Tegn en stor sirkel midt på et stort ark eller tavle
2. Reflekter over hva slags mulighet du har i ditt nærmiljø til å være deltagende på forskjellige områder.

3. Lag et tankekart, og trekk linjer med sirkler ut fra den midterste sirkelen, som vist på figuren over, der du fyller inn de ulike mulighetene og aktivitetene du ser behovet for i ditt lokalmiljø.
4. Fortell tre venner hva som er prosjektet ditt og ansvarliggjør deg selv ved å høre deg selv si det du sier og at andre også hører hva du vil gjøre.
5. Lag en strategiplan og kryss av ettersom du følger planen.

SÅ HVA KAN JEG GJØRE? I 2009 fikk en klasse på Fredtun folkehøgskole, på programmet «Volontør Kenya,» i oppdrag å sette ned noen tanker om hva de kunne gjøre i sin hverdag, på

vei inn i studentlivet, som 20-åringer i Norge. Her følger en liste av deres tanker og prosjekter;

- Meld deg inn i en organisasjon for å la deg inspirere, få kunnskap, møte andre som også er engasjert. På den måten blir det lettere å leve det man mener.
- Bli en «VARM» PERSON ved å være tilstede og ta deg tid. Prøve å lytte og forstå andre mennesker.
- Vise og leve TAKKNEMLIGHET; vi har nok til å dele med andre.
- Øv deg på å FORBRUKE MINDRE.
- Bli BEVISST på at andres lidelser også gjelder deg, uansett geografi.
- Bli BEVISST på dine handlinger, også de du unnlater å gjøre og de du egentlig ikke tenker over.
- Det som er NORMALT for deg, er ikke nødvendigvis normalt for andre. Det finnes flere løsninger.
- IKKE UTSETT til en annen gang å handle etter din overbevisning.
- Det er viktigere å «WALK THE TALK» enn å «TALK THE TALK».
- VÅG å stå motstrøms.
- Søk på FINN.NO og på BRUKTMARKED først når det er noe du trenger.

Alexander Harang har en doktorgrad i internasjonale relasjoner og har arbeidet som fredsforsker og rådgiver i fredspolitikk i en årrekke. Han har samtidig vært leder for Norges fredslags temagruppe på tema våpenhandel og er en engasjert fredsaktivist. Fra sommeren 2011 vil han være ansatt som informasjonssjef i Fredslaget.

Miljø og fredsarbeid

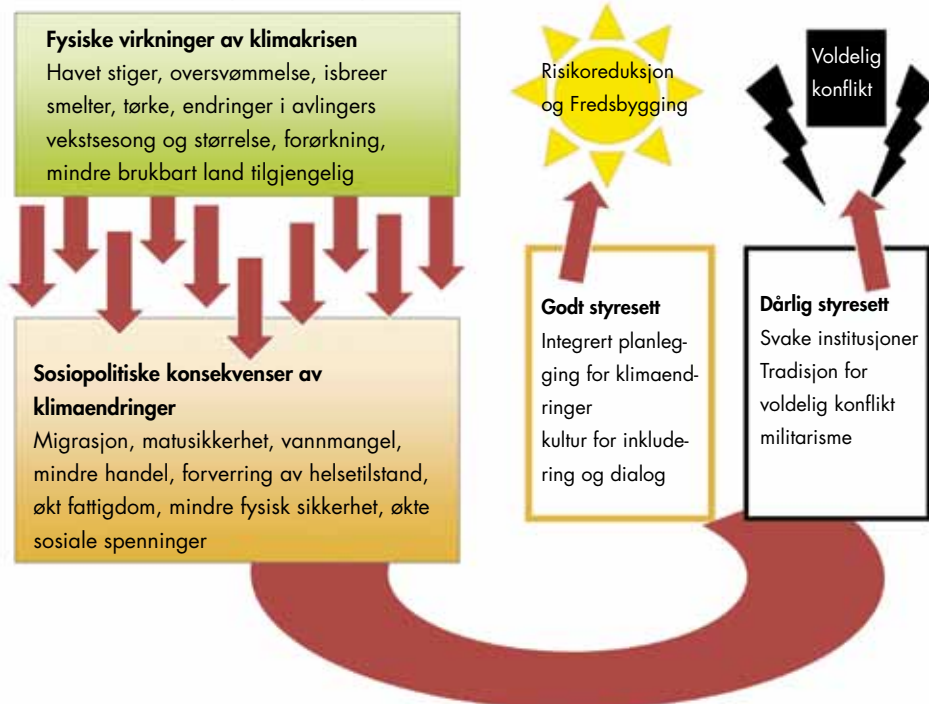
AV ALEXANDER HARANG

Årsakene til voldelig konflikt er mange, kompliserte og opptrer aldri bare én av gangen. De som hevder at klimaendringer i seg selv leder til krig har derfor vanskelig for å finne empirisk støtte for sine standpunkt. Det er liten vitenskapelig støtte for at global oppvarming vil føre til mer krig. Selv om det ikke er noen entydig sammenheng mellom økning av global gjennomsnittstemperatur og verdens kriger, eller disse krigenes intensitet, bør man allikevel ikke ta av seg «konflikt-brillene» i klimaarbeidet. Klimaendringer kan både løse eksisterende og etablere ny voldelig konflikt. Det hele kommer an på hvordan vi håndterer og tilpasser oss disse endringene. Umiddelbart er det særlig innen tre sektorer at klimaendringer tenkes å ha betydelig effekt på menneskelig sikkerhet. Dette er i forhold til energisikkerhet, matsikkerhet og

vannsikkerhet. Som du ser av skissen på under kommer imidlertid faren for voldelig klimakonflikt an på hvordan slike utfordringer håndteres. Siden faren for økt konflikt ved klimaendringer er stor, bør alle klimatilpasningstiltak innebære en konfliktanalyse, og dertil klart definerte fredstiltak for å bidra til konfliktforebygging.

Klimaendringene endrer rammene for globalt fredsarbeid. Ettersom effektene av klimaendringene blir kraftigere kreves også langt større innsats gjennom fredsarbeid for å oppnå nødvendig klimatilpasning. Poenget er at klimaendringene bidrar til ny konflikt dynamikk, og når partene i konflikt endrer motivasjon og forutsetninger, og nye parter kommer til i konflikten, oppstår også muligheter for å håndtere konflikten mer eller mindre konstruktivt. På samme tid bidrar klimaendringene til forutsig-

Klimaendringenes påvirkning på krig og fred

bare konflikter som må adresseres tidlig for å kunne håndtere dem ikkevoldelig. Et eksempel på slik klimaendringsdrevet konflikt dynamikk angår demarkering av grenser. Når klimaendringene bidrar til at elveløp i Afrika endres og Himalayas isbreer smelter må også nabostater streke opp grensene seg imellom på nytt.

Selv om klimaendringene ikke nødvendigvis bidrar til krig skaper de altså ny konflikt dynamikk, og dermed også nye arenaer for fredsarbeid. Miljøbevegelse og fredsbevegelse bør derfor samarbeide langt tettere i tiden som kommer for å utnytte de mulighetene for fred og konfliktløsning klimaendringene skaper.

Særlig bør fredsbevegelsen få bidra mer med fredskomponenter i klimatilpasningstiltakene som utarbeides av miljøbevegelsen, og klima-

eksperter bør på tilsvarende måte få bidra til å styrke fredsarbeidernes konfliktanalyse i felt.

Foto: The International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN)

Framtidsverksted

Vi skal nå lære å bruke et verktøy, som kan være nyttig når man ønsker å bidra til positiv endring i nærmiljøet.

I framtidsverkstedet bygger man ikke med tre, murstein og spiker, men med tanker, ønsker og visjoner. Deltakerne er «sosiale arkitekter» med fantasien som viktigste arbeidsredskap. Med utgangspunkt i egne erfaringer bygger deltakerne konkrete framtidsbilder. De utarbeider handlingsplaner for hvordan man kan endre virkeligheten i retning av framtidsbildene.

Framtidsverkstedet bør ledes av en erfaren verkstedsleder.

MAN ARBEIDER I 3 FASER:

Kritikkfase – utopifase – virkeliggjøringsfase.

I kritikkfasen oppfordres alle til å komme fritt fram med sin kritikk av verden. Skal man skape forandringer er det nødvendig å finne ut hva som ikke fungerer og er kritikkverdigg. Denne fasen skaper et konkret utgangspunkt ved å fokusere på det man ønsker å forandre. Tema belyses i fellesskap fra ulike vinkler.

Deltakerne formulerer sin kritikk i stikkord eller korte setninger. Verkstedsleder noterer

alle stikkord på veggavisen. Heretter ordnes stikkord i tema.

I utopifasen tar man utgangspunkt i kritikken som er formulert og spør: «Hvis vi selv kan bestemme og alt er mulig, hvordan ville det da se ut i framtiden?» Utopifasen er høydepunktet i framtidsverkstedet der deltakerne for en stund slipper tanken fri og glemmer de forbehold og begrensninger som ofte sperrer for å tenke nytt. Praktisk følger man samme prosedyre som i kritikkfasen med stikkord og tema. Deltakerne arbeider i grupper med å lage konkrete og anskuelige framtidsbilder ut fra de utopitemaer man har kommet fram til.

Framtidsverkstedet avsluttes med virkeliggjøringsfasen. Den åpnes med en konstruktiv kritikk av framtidsbildene som vi kaller «Djavelens advokat». Hensikten er å utfylle og styrke framtidsbildene. Til slutt lager gruppen handlingsplaner med utgangspunkt i framtidsbildene. Og de første skritt mot praktisk handling avklares: Hvem gjør hva sammen med hvem når?

Da framtidsverkstedet er en arbeidsmåte, hvor man arbeider helhetlig, er det viktig at temaet for verkstedet formuleres bredt og

åpent. Temaet skal på den ene side være avgrenset til å handle om f.eks. utviklingen av en arbeidsplass, et nærmiljø eller praktisk politikk i en kommune. På den annen side må det åpne seg mot ulike sider av hverdagslivet. Det må formuleres en problemstilling som åpner for både kritikkfase og utopifase. Et eksempel:

TEMA FOR VERKSTED:

Vårt lokalmiljø 2020 – et utstillingsvindu for ikkevoldelig konflikthåndtering i nærmiljøet

PROBLEMSTILLING I KRITIKKFASE:

Hva er vi misfornøyde med når det gjelder vår håndtering av konflikter i nærmiljøet vårt, kommunen eller byen vår?

OPPFORDRING I UTOPIFASE:

Hvis vi selv kunne bestemme og alt var mulig, hvordan ville det se ut i vårt lokalmiljø 2020 – et utstillingsvindu for menneskers evne til å ta vare på hverandre? I «verkstedet» må det være god veggplass og mulighet for at det kan arbeides i små grupper. Hele prosessen dokumenteres på veggaviser. Det bør avsettes minimum én lang dag, helst to dager, til verkstedet. Deltakelse i framtidswerkstedet må være lystbetont. Det bør være reelle muligheter for å følge opp etter framtidswerkstedet, for eksempel personressurser, tid og noen penger.

(Framtidswerksted er hentet fra Stiftelsen Idébanken og bearbeidet. For mer informasjon ta kontakt på post@idebanken.no).

Gandhistisk patrulje

Guardian Angels er en internasjonal frivillig organisasjon av sivile som ubevæpnet jobber med kriminalitetspatrulje, inspirert av Gandhi. Organisasjonen har siden den ble grunnlagt i 1979 i New York vokst til å ha kontorer i 15 ulike land, 144 byer verden over. Utgangspunktet var at organisasjonen skulle kjempe mot den økende volden og kriminaliteten på t-banene i New York. I dag holder organisasjonen ofte tilbake kriminelle istedenfor at de blir arrestert, når medlemmer patruljerer gater og nabolag.

Dette er et eksempel fra New York og lokalmiljøer der. Aksjoner og aktiviteter på lokalt nivå handler nettopp om å jobbe med utfordringer som er viktige i ditt nærmiljø. Det kan være alt fra å arrangere en grønn dag på folkehøgskolen til å arrangere sommerleire for barn på asylmottak. Sistnevnte er et konkret eksempel som vi kommer tilbake til senere med CISV, (på side 39). Dette er en organisasjon som både er lokalt forankret, men også er internasjonal, så CISV-eksempelet kunne også passet inn i denne delen om lokalt nivå.

Gjennom verktøyet Framtidsverksted har vi satt fokus på hvilke utfordringer som finnes i nærmiljøet vårt og vi har tenkt på hva vi kan gjøre for en bedre tilværelse. Å holde en aksjon er en metode som brukes hyppig av fredsaktivister når de vil sette fokus på og skape blest om viktige saker. En aksjon kan arrangeres utenfor

Stortinget for å legge press på parlamentarikere, men den kan for eksempel også arrangeres i nærmiljøet for å oppfordre naboer til å ta bedre vare på hverandre. Det finnes med andre ord en rekke ulike typer aksjoner, hver til sitt bruk. Under får dere noen tips som kan komme godt med når en aksjon skal utformes:

Aksjonstips:

- Vær original og gjør noe som tiltrekker oppmerksomhet.
- Ikke la aksjonen bli for vanskelig og omfattende, men vær realistiske og ta hensyn til ressursene dere har.
- La aksjonen være del av en større plan, som å snakke med politikere eller skrive leserinnlegg for slik å få større påvirkningskraft.
- Det er viktig at alle som deltar vet nok til at dere kan forklare forbigående hvorfor dere aksjonerer.
- Still konkrete krav.
- Dere må på forhånd tenke over hvor mange folk dere ønsker eller trenger for at aksjonen skal bli bra.
- Klar fordeling av ansvar og oppgaver – dere må vite hvem som henger opp banner, deler ut løpesedler, snakker med journalister osv.
- Tenk gjennom tidspunkt og sted, og dobbeltsjekk at det ikke skjer noen andre viktige markeringer på denne dagen, da det fort kan stjele oppmerksomhet fra aksjonen deres.

Sjekkliste før aksjoner:

- Folk vet om aksjonen
- Vi har skrevet pressemelding
- Vi har alt vi trenger for å gjennomføre aksjonen
- Vi har med egne kameraer
- Vi har fordelt oppgaver
- Vi er ikke ikledd Vålerenga-drakt eller andre plagg eller effekter som trekker fokus bort fra budskapet
- Vi har bannere og håndplakater
- Vi har gode argumenter til pressen

(Aksjonstips og sjekkliste er hentet fra Natur og Ungdoms Aktivistenes håndbok og bearbeidet)

Foto: Morguefile.com

Tor Kristian Birkeland har en mastergrad i internasjonal fred og konfliktløsning fra American University i Washington D.C. Han sitter i styret i Norges fredslag og arbeider til daglig i Utlendingsnemnda.

Å trække i den ikkevoldelige salaten

AV TOR KRISTIAN BIRKELAND

Forleden dag fikk jeg bekreftet noe jeg visste fra før, men som er lett å glemme. Det kan være ganske ubehagelig å bli minnet om den, denne sannheten. Denne ubeleilige sannheten. Nemlig at det er en ting å være flink i teorien, mens det er noe ganske annet å få ting til å fungere i praksis. Jeg snakker altså om ikkevold. Jeg anser meg selv som en tålelig flink teoretiker, og jeg mener jeg har forstått hovedtrekkene i ikkevold. Men å forstå er ikke å ha erfaring.

Det var en helt vanlig lørdag, og lørdagen kan jo brukes til så mangt, blant annet gjøremål som man nedprioriterer resten av uka. Et klassisk utsettelses-gjøremål er flaskepantering, og det var nettopp det jeg skulle foreta meg denne lørdagen. Flaskene hadde samlet seg opp i kjelleren over ca. et halvt år, og ved hjelp av min tre år gamle datter – som insisterte på

å få en pose med noen flasker i hun også – fikk jeg båret alle flaskene til nærbutikken i én omgang. Alle bæreposene med flasker fylte en hel handlevogn. Vi gikk rett til pantemaskinen og begynte å putte på flasker. En-to...ALARM! Pantemaskinen begynte å pipe ganske høyløyt, og displayet viste at noe ikke var som det skulle være. Jeg venta på at en eller annen fra betjeningen skulle komme meg til unnsetning. Hun kom, gjorde sin magi, og jeg fortsatte. En-to-tre...ALARM! Den unge grønnkledde jenta kom tilbake, ordnet, og jeg puttet på flere flasker. Selvsagt gikk feil-alarmen på nytt. Det hele gjentok seg tre–fire ganger. Før det skar seg den andre gangen, hadde en eldre dame stilt seg opp i kø bak meg. I pantekø. Hun stod der vel i et halvt minutt før hun i dårlig skjult irritasjon mumlet, akkurat høyt nok til at jeg

kunne høre det, «Dette vil jo ta en evighet!» Det var tydelig at irritasjonen var rettet mot meg. Hun forlot pantekøen og begynte å samle sammen varene hun skulle ha for dagen.

Etter et par minutter var den eldre damen tilbake. Hun skulle visst ikke ha så mye i dag. Problemet med pantemaskinen var endelig løst, og man kunne pante som normalt. Hun stilte seg i kø igjen, satte opp en utålmodig mine, og ga fra seg et stønn. «Endelig!» tenkte jeg. «Endelig får jeg muligheten til å utøve min fredsideoologi i hverdagen! Jeg er jo en fredens mann, en fredselser. Jeg sitter i styret i Norges fredslag og har en mastergrad i fred og konfliktløsning. *Internasjonal fred og konfliktløsning*, til og med. Og jeg leser en bok om ikkevold. *Jesus og ikkevold*. Jeg er nærmest ikkevoldens inkarnasjon. Ingenting er vel enklere enn en konflikt i pantekøen en lørdag formiddag.»

«Du skal vel kanskje pante du også?» spurte jeg og prøvde å late som om jeg ikke hadde latt meg affisere av hennes irritasjon.

«Hvorfor tror du ellers jeg står her?!» snerret hun tilbake. «Komme sånn på en lørdag!» Lørdag var tydeligvis ikke dagen da man tok med seg mange tomflasker i butikken for å pante. På lørdager skulle man bare ta med seg noen få flasker, sånn at folk ikke trengte å stå i kø.

Ikkevolden forsvant. Den gode, varme tanken om ikkevold, om fred og kjærlighet mel-

lom mennesker. Ikkevolden løp og gjemte seg bak nærmeste tomflaske. Igjen stod det stolte ego, en såret og sint ung mann som ikke kunne fatte og begripe at det gikk an å bli så irritert på at andre folk velger å pante flaskene sine i store jafs. På lørdager. Jeg hadde aldri sett dette kvinnemennesket før. Hvordan våget hun å forsøke å kontrollere mine pantevaner?

Hadde jeg virkelig vært ikkevoldens inkarnasjon, ville jeg taklet denne situasjonen sånn som det står skrevet. Kommunisere min objektive observasjon, mine følelser, mine behov og mine ønsker. Akkurat som Marshall Rosenberg har beskrevet det. Jeg burde ha vært en giraff, et vesen med god oversikt, gode antenner og et stort hjerte. I stedet ble jeg vesenet med stor munn og små ører, med et behov for rask tilfredsstillelse av egne behov; sjakalen. Det ble viktig for meg å få denne damen til å føle seg så dum som mulig.

Så sa jeg det. «Det er ikke alle som har et liv som dreier seg om å pante flasker! Men du er hjertelig velkommen til å pante før meg.» Det var en utrolig dårlig formulert replikk, men jeg var så opphisset at jeg ikke klarte å lire av meg noe bedre. Så trykket jeg på kvitteringsknappen og slapp henne til. Hun hadde bare fire–fem flasker.

«Takk skal du ha,» sa hun brydd da hun var ferdig.

«Bare hyggelig,» sa jeg sarkastisk. For det hadde ikke vært hyggelig i det hele tatt. *Jeg*

hadde ikke vært hyggelig. Jeg hadde gått til angrep for å forsvare en eller annen bisarr form for ære og stolthet. I pantekøen. Hadde jeg vært en flink ikkevoldspraktikant, hadde jeg klart å snu situasjonen trill rundt sånn at vi begge hadde blitt beriket av konflikten. Jeg kunne sagt noe sånn som «Jeg er ikke så vant med å pante

flasker, hvordan pleier du å gjøre det?» eller ett eller annet avvæpnende sånn at hun kunne redde ansikt. Den gang ei. Jeg får håpe jeg er mer opplagt lørdag formiddag om et halvt år, neste gang jeg skal tomme kjelleren for tomflasker.

Jeg er ikkevoldens inkarnasjon. Jeg trenger bare litt mer trening.

Ikkevoldskommunikasjon: Sjiraffspråket

Gjennom over 40 år som underviser, rådgiver, megler og konfliktøser over hele verden har den amerikanske psykologen Marshall B. Rosenberg utviklet «Nonviolent Communication», også kalt sjiraffspråket.

Ikkevoldskommunikasjon tar utgangspunkt i hvordan du har det – hvordan du kjenner deg og hva du trenger, akkurat nå. Gjennom sjiraffspråket uttrykker man seg med ærlighet og empati på en måte som øker sannsynligheten for at den andre vil møte meg på det jeg trenger. Samtidig vil jeg høre det du sier på en måte som øker sannsynligheten for at jeg har lyst til å møte deg på det du trenger. Med andre ord søker ikkevoldskommunikasjon å dekke begge parters behov.

Sjiraffen symboliserer motet til å stikke frem halsen og å bruke sitt store hjerte; uttrykke det som er sant for deg – og lytte til den andre med empati, dvs. uten å kritisere eller bedømme. Mens sjakalen symboliserer den måten vi vanligvis uttrykker oss på, ved å dømme og kritisere. Dette blir ofte kalt ulvespråk eller sjakalspråk, fordi vi så ofte «biter hodet av oss selv og andre» med denne måten å snakke på, og gjennom dette kan såre hverandre.

Rosenberg utviklet en firetrinns modell for «Nonviolent Communication»:

1. Uttrykke fakta – uten å kritisere eller bedømme, (for eksempel at det står mange glass på bordet)
2. Uttrykke følelsene som knytter seg til situasjonen
3. Uttrykke hva du har behov for, (for eksempel at du trenger det ryddig i fellesrommene)
4. For deretter å komme med et ønske til den andre ut ifra hva du har behov for

(Hentet fra www.sjiraff.org og bearbeidet)

ØVELSE

Tenk etter, når kom du sist i en lignende situasjon som pantescenarioet en lørdags formiddag? Kjenner du deg igjen? Slike situasjoner dukker opp i alles hverdag. Som faktaboksen om sjiraffspråket viser handler nettopp ikkevoldskommunikasjon om å bruke slike verktøy bevisst i sin egen hverdag, og det går på hvordan du velger å handle og kommunisere i ulike situasjoner.

RESSURSER

- Norges fredslag og Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolene: «Ikkevold og nedrustning – teori og praksis» (Tema ikkevoldelig strategi og aksjonisme, og tema ikkevoldelig kommunikasjon med øvelser, sjirafføvelse side 21).
- www.sjiraff.org
- Center for Nonviolent Communication: www.cnvc.org
- www.fredsundervisning.no
- www.avpinternational.org
- Aktivistenes Håndbok av Natur og Ungdom, mer om aksjoner og lokallags aktiviteter.

2

NASJONALT NIVÅ

I delen om nasjonalt nivå fokuseres det på:

- Hvordan kan individet bidra til endring?
- Hvilke endringer er viktige forutsetninger for endring av konflikt?
- Ulike nasjonale organisasjoner, og eksempler på hvordan en organisasjon er bygget opp.
- Eksempler på fredsrelaterte prosjekter

Organisasjons-Norge

AV ODILIA HÄUSSLER MELBØE

Organisasjonskartet på neste side gir en grov oversikt over ulike fredsrelaterte temaer man kan samle organisasjoner under. Organisasjonene er organisert under temaene fred og konflikt, miljø, utvikling og solidaritet, bistand, menneskerettigheter og antidiskrimineringsarbeid. Kartet er kun et utvalg, og er dermed ikke fullstendig. Det vil si at noen organisasjoner ikke har blitt tatt med, selv om de også kan sies å arbeide for fred, for eksempel innvandrersorganisasjoner, politiske ungdomspartier eller religiøse organisasjoner. Samtidig er det viktig å understreke at det kan diskuteres om alle organisasjonene listet opp her kan sies å jobbe for etablert fredsarbeid. På side 13 diskuteres

for eksempel sammenhengen mellom klimaendringer og fredsarbeid. Det som er viktig er likevel at disse organisasjonene kan sies å indirekte jobbe for fredsbevaring; gjennom å jobbe for menneskerettigheter, assistanse og bistand i konfliktsituasjoner, med å endre strukturell urettferdighet internasjonalt, med antidiskrimineringsarbeid og forebyggende i forhold til konflikter i vårt eget samfunn, eller med en politisk tilnærming til konflikt.

Se gjerne på kartet og undersøk organisasjonene under det temaet som samsvarer mest med dine interesser. På side 32 går vi nærmere inn på organisasjonsstrukturer og hva du som frivillig kan gjøre.

ORGANISASJONSKART

Fred og konflikt

Changemaker
CISV
Internasjonal Dugnad
Internasjonal kvinneliga for fred og frihet (IKFF)
International Peace Bureau (IPB)
Nansen dialognettverk
Nei til Atomvåpen (NTA)
Norges fredslag
Norges Fredsråd
Norske leger mot atomvåpen
Peace Brigades International (PBI)

Miljø

Framtiden i våre hender (FIVH)
Natur og ungdom (NU)
Naturvernforbundet
Regnskogsfondet
World Wide Fund for Nature (WWF)

Utvikling/solidaritet

ATTAC Norge
Norges Sosiale Forum (NSF)
Slett u-landsgjelda (SLUG)
Spire (Utviklingsfondets ungdom)
Studentene og Akademiker-nes Internasjonale Hjelpfond (SAIH)

Områdespesialiserte

Den norske Burmakomité (NBK)
Fellesrådet for Afrika
Fellesutvalget for Palestina
Latin-Amerikagruppene (LAG)
Vest-Sahara komiteen

Menneskerettigheter

AMNESTY
Den norske Helsingforskomité (DnH)
Redd Barna Ungdom (PRESS)

Bistand

CARE
Flyktningshjelpen
Kirkens Nødhjelp
Leger Uten Grenser (MSF)
Norsk Folkehjelp
Operasjon Dagsverk (OD)
Plan
Redd Barna
Røde Kors
Strømmestiftelsen

Antidiskrimineringsarbeid

Agenda X
Antirasistisk Senter
Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS)
Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF)
Skeiv Ungdom
SOS Rasisme
Vennskap Nord/Sør

ØVELSE

Bruk 1 time til å sette deg inn i 3 forskjellige organisasjoner og presenter for samarbeidsgruppen din, eller en venn, hva organisasjonen jobber med og hvordan de jobber. Finn fram til kontaktperson i organisasjonen du blir nysgjerrig på, og spør når det er et møte i organisasjonen som du kan være med på.

Barbara Sivertsen har lang erfaring med fredsarbeid, og jobber nå som rådgiver på norsk senter for menneskerettigheter i The Norwegian Resource Bank for Democracy and Human Rights, NORDEM.

Frivillig arbeid på nasjonalt nivå

AV BARBARA SIVERTSEN

Din inngang til fredsarbeid kan du finne på mange forskjellige måter. Kanskje du brenner for noe, eller ser en endring du vil skal skje? I så fall er det viktig å planlegge hvordan du skal gå frem, og hvilke aktører du best kan samarbeide med for å lykkes. Kanskje du egentlig ikke helt vet hva du vil, bare at du vil bidra til fred i verden? I så fall kan det overlates litt mer til det tilfeldige hvor din innsats skal være, men resultatet behøver ikke være dårligere for det.

Vi skal videre komme med tips til deg som vil vite hvem du kan kontakte og hvor du må møte opp for å finne den inspirasjonen du trenger. Vi skal se generelt på påvirkningsmuligheter som ligger der ute, og hvordan man finner frem til gode samarbeidspartnere.

I denne delen snakker vi ikke om å gjøre karriere, vi snakker først og fremst om frivillig

arbeid på nasjonalt nivå eller mellomnivået. Vi definerer «mellomnivået» her som profesjonelle organisasjoner som også er avhengige av frivillighet for å kunne drives. Norsk Folkehjelp, Røde Kors og Norges fredslag er gode eksempler på dette, men det finnes en mengde gode organisasjoner som dekker et mangfold av temaer mellom seg.

Mellomnivået er et godt sted å begynne. Organisasjoner på mellomnivået har kontakt både med offentlige instanser og med internasjonale organisasjoner og grasrotorganisasjoner, og har mulighet til å påvirke og bli påvirket. Organisasjoner på mellomnivået er ofte ganske profesjonelle i sitt organisasjonsarbeid, lobbyarbeid, og freds-, miljø- og utviklingsarbeid, men allikevel gjør de utstrakt bruk av frivillige, som dermed får trening i mange av de ferdighetene som

trengs for å fremme fred. Kombinert med riktig utdanning er da frivillig arbeid i slike organisasjoner et godt grunnlag for en senere karriere.

HVORDAN KAN INDIVIDET BIDRA TIL FORANDRING?

Du har sikkert hørt det før, men det tåler å gjentas: Konflikter er kun negative når de ikke blir løst på en positiv måte.

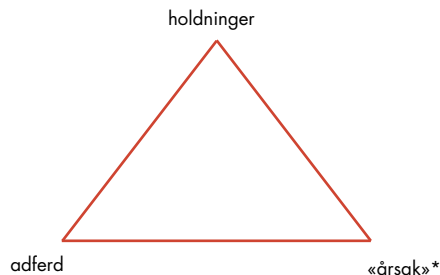
Vi må være veldig bevisste på at en konflikt ikke er et onde i seg selv. De store fremskrittene begynner nettopp med forskjeller i innstilling og meninger, og det virkelige potensialet for utvikling ligger i å komme til enighet om disse forskjellene.

Men i et samfunn som ikke lenger er i stand til å løse sine egne konflikter på en positiv måte, eller i en så ekstrem situasjon at mennesker tyr til vold, kan mekling eller andre former for inngripen fra mennesker som ikke selv er involvert i konflikten bidra til konflikttransformasjon. Én side av saken er at noen som ikke er part i konflikten kan hjelpe de involverte til å transformere sin egen konflikt. Vi bruker begrepet transformere for å vise til at vi ikke ønsker å gå tilbake til utgangssituasjonen for konflikten. Denne situasjonen var årsak til volden, og vil bli det igjen. Vi ønsker å finne måter

å transformere konflikten på slik at den tar en positiv retning. Vi ønsker at endringen og de vedtak som blir gjort, skal føre til fremskritt. En annen side av saken er at det kan være oppriktige urettferdigheter som ligger til grunn for konflikten som ingen av partene alene kan gjøre noe med. Da kan vi på forskjellige måter forsøke å hjelpe dem til å endre systemet som forårsaker urettferdigheten.

HVA MÅ FORANDRES I EN KONFLIKT?

Tre ting må omstruktureres før forandringen blir effektiv: Holdning, adferd og «årsak» – eller «motsetning». På engelsk snakker man om «the ABC triangle», attitudes, behaviour and contradiction.

* Ordet «årsak» er satt i anførselstegn i figuren vår fordi mange foretrekker å bruke andre ord, slik som «motsetning». Rotårsaken til konflikten kan ligge i hvordan en oppfatter virkeligheten – heller enn i virkeligheten selv: Hva en gruppe påstår er sant, kan stå i kontrast til hva en annen gruppe påstår er sant.

Alle disse tre må forandres samtidig: Det har ingen hensikt å lage en lov som forbyr rasediskriminering når majoriteten av folket uansett anser en etnisk gruppe som mindreverdig. Den samme loven er meningsløs hvis det forekommer systematisk diskriminering mot en etnisk gruppe, f.eks at de ikke får lov til å bruke sitt eget morsmål i skolen, eller ikke har lik adgang til utdanning.

Dette gir oss tre mulige retninger for handling:

- Vi kan handle for å endre eller påvirke holdninger slik at partene blir mindre fiendtlige og hatefulle
- Vi kan handle for å endre adferden slik at partene blir mindre voldelige
- Vi kan handle for å endre rotårsaken eller hjelpe partene til å finne nye muligheter

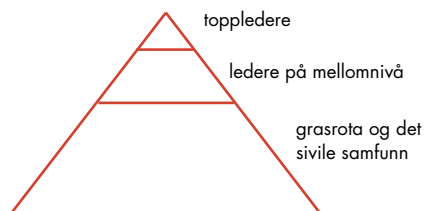
HVEM MÅ FORANDRE SEG?

Aktørene i en konflikt kan beskrives på tre nivåer:

Dette gir oss tre nivåer å handle på:

- Vi kan drive politisk påvirkning på toppledersjiktet
- Vi kan arbeide inn mot ledere på mellomnivå
- Vi kan arbeide med folket i lokalsamfunnet, påvirke og styrke det sivile samfunn

Dette gir oss allerede 9 forskjellige måter å arbeide på, og vi har enda ikke begynt på det tematiske!

Så kommer spørsmålene:

- Vil du jobbe med holdninger, adferd, eller grunnårsaker?
- Vil du forsøke å påvirke toppledere og politiske ledere, arbeide på mellomnivået gjennom organisasjoner, eller på grasrota og sivilsamfunnet?
- Vil du øve deg på kommunikasjonsferdigheter, konflikthåndtering og mekling, og heller engasjerer deg i enkeltsituasjoner?
- Er du typen til å organisere demonstrasjoner eller kampanjer? Her trengs det en del utadvendthet, fantasi og ikke minst organisasjonsevner. Disse evnene trenger selvfølgelig ikke å være til stede i en og samme person!
- Vil du være en av organisasjonenes fotsoldater? Det trengs enormt med innsats for å

Subsidie-aksjon. Norges fredslag med Changemaker og Press, foran Stortinget, 8. september 2009.
Foto: Alexander Harang

holde en organisasjon gående, og det finnes mange viktige og kjedelige oppgaver som f.eks. utsending av brev til alle medlem-

mer. Her trengs det utholdenhet, evne til å inspirere folk og gjøre miljøet så trivelig at jobben gjøres i en fei!

Vil du arbeide med andre i en organisasjon?

AV BARBARA SIVERTSEN

Noe kan man gjøre alene, men det er klart at det er best å finne allierte. Det aller beste er å finne frem til likesinnede, og det finner man først og fremst i temabaserte organisasjoner. Organisasjonslandskapet i Norge på side 27 gir en grov oversikt over de ulike relaterte temaene man kan samle organisasjoner under.

En annen måte å få oversikt over organisasjoner på, er å begynne på nettsiden til en av de store paraplyorganisasjonene (altså organisasjoner som fungerer som «paraplyer» fordi de samler mange organisasjoner som ligner på hverandre). Her er noen av dem:

- Forum for Utvikling og Miljø er paraplyorganisasjonen for 55 norske utviklings-, miljø- og fredsorganisasjoner. Du finner listen her: www.forumfor.no/Medlemmer/
- Fredsrådet er paraplyorganisasjon for 24 norske fredsorganisasjoner. Du finner listen her: norgesfredsrad.no
- Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) har over 90 barne- og ungdomsorganisasjoner på sin medlemsliste. Du finner dem her: www.lnu.no
- RORG-samarbeidet er en opplysningsorganisasjon for alle organisasjoner som tar imot penger fra NORAD for å drive med informasjonsarbeid. Her er det 42 organisasjoner, og du finner dem her: www.rorg.no

Finn den organisasjonen du ønsker å gjøre en innsats for, og ta kontakt! Husk at mange såkalte utviklingsorganisasjoner jobber effektivt med fredsbygging. Eksempler på dette er Norsk Folkehjelp og Redd Barna. Se på organisasjonskartet og les om de mange organisasjonene på nettsidene til paraplyorganisasjonene, og plukk ut et par som høres interessante ut. Hør med

dem om de har et lokallag, eller møter som kommer snart, og møt opp! Spør om hva slags åpning som finnes for frivillig arbeid – kanskje du kan få med deg en venn. Ditt engasjement er nok!

ORGANISASJONSSTRUKTUR

Skal du være med i en organisasjon er det greit å vite hvordan en organisasjon er bygget opp, og hvem som gjør hva. Landsomfattende organisasjoner med lokallag som for eksempel ATTAC, vil gjerne ha et sentralstyre som er valgt fra lokallagenes representanter på årsmøtet. Årsmøtet er organisasjonens høyeste styringsorgan og vedtar gjerne årsplanen og årsbudsjettet. Det blir styrets oppgave å sikre at årsplanen gjennomføres og at budsjettet overholdes. På årsmøtet vil også politisk platform vedtas. Vil du påvirke hvilke beslutninger som blir tatt på sentralt hold kan det være viktig å vise ditt engasjement der du bor først. Andre organisasjoner, som Norges fredslag og IKFF (Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet) har årsmøter som er åpne for alle medlemmer. Arbeid i mange frivillige organisasjoner er organisert i tematiske grupper. Her gjelder

det å finne ut hvilken temagruppe en organisasjon har, melde interesse for en av gruppene og møte opp.

ALTERNATIVER TIL ORGANISASJONSARBEID

Kanskje du er typen som vil finne på ting og gjennomføre dem selv? Det er mulig. USAs «Free Hugs»-kampanje ble startet av én mann og spredte seg som en farsott. Det er ikke sikkert at kampanjen økte fredsnivået i USA, men det er ingen tvil om at den spredte glede, og at det etter hvert kom forskjellige etniske grupper på banen som demonstrerte «hugs for all»-prinsippet (www.freehugscampaign.org).

Skal du arbeide utenfor organisasjonsverdenen, er det viktig å understreke at de fleste fredsinnsetser innebærer utfordringer og risiko, og at det er viktig å tenke på etiske konsekvenser knyttet til prosjektet. Selv om du ønsker å gjennomføre ting selv, kan det være lurt å først snakke med folk som har erfaring med det du ønsker å gjøre. Du skal ikke, for eksempel, prøve å gå i mellom i en konflikt på gaten uten spesialtrening om meklerens rolle – en rolle som er grovt misforstått av de aller fleste.

Subsidie-aksjon. Norges fredslag med Changemaker og Press, foran Stortinget, 8. september 2009. Foto: Alexander Harang

Ideer til fredsrelaterte prosjekter

AV BARBARA SIVERTSEN

Følgende kortsvarsspørsmål ble gitt til en klasse med Bachelorgradsstudenter i Fred- og konfliktstudier på Bjørknes Høyskole, etter å ha studert hvilke pedagogiske midler som egner seg for å nå frem til forskjellige målgrupper:

Hvis noen stilte med gratis lokaler, og du hadde anledning til å gjøre noe for fred, hvilken målgruppe ville du velge, hvilket tema ville du ta opp med dem og hvordan ville du gjøre det?

Nedenfor finner du noen av svarene, sammen med lærerens kommentarer. Det som er interessant er at flere av studentene etterpå

gjennomførte det de hadde skrevet. Øvelsen å tenke gjennom en prosess førte i seg selv til at studentene innså at det var mulig å gjennomføre ideene sine.

Eksemplene er ikke tatt med for at du skal etterligne dem. De er tatt med for å vise tankegangen. Studentene har valgt seg en målgruppe med et tema hvor de ønsker en endring, og har tenkt seg frem til hvordan de skal nå frem til målgruppen for å belyse det temaet. På denne måten likner oppgaven på Framtidsverkstedet som vi så i del 1. Studentenes svar er gjengitt ordrett slik de skrev dem, med deres tillatelse.

Klimatilpasning-aksjon på t-banestasjoner i Oslo. Spire ønsket å sette fokus på behovet for industrialiserte lands støtte til klimatilpasning i Sør. Foto: Hanna Christophersen

EKSEMPEL 1: JEG HAR LYST TIL Å BIDRA TIL Å REDUSERE KONFLIKTNIVÅET I EN SKOLE MED MANGE ETNISKE GRUPPER.

Jeg ville holde en workshop med tenåringene. Etter en oppvarmingsøvelse, ville jeg ta «ett steg frem»²-øvelsen, med rolle-lapper som etterligner deres egne situasjoner, men hvor ingen spiller seg selv, for å få dem til å innse at ikke alle har like muligheter selv i deres eget miljø. Så ville jeg ta flere samarbeidsleker hvor de måtte samarbeide på tvers av etnisitet. Til slutt ville vi ta en brainstorming på ting de kan gjøre for å lette hverdagen for hverandre.

Læreren kommentar: Du har fått tak på et vesentlig poeng (at tenåringer i en og samme klasse

² www.educationforpeace.no/norwegian/mr.php

har forskjellige muligheter og begrensninger), og har funnet frem til en fin måte å formidle det til målgruppen. Rådfør deg godt med læreren før du begynner: Vær klar over at det er fare for at noen faktisk vil misbruke slik kunnskap i en konflikt-sammenheng, så den debriefing og bearbeiding du gjør etter å ha gjennomført «et steg frem» er ekstremt viktig.

Denne studenten gjennomførte dette opplegget på Elvebakken skole, og høstet mye ros fra elevene.

EKSEMPEL 2: JEG VILLE HOLDE EN PANELDEBATT FOR NÆRINGSLEVERE MED BARNEARBEID SOM TEMA.

Deltakerne skulle først se på en film om problemstillingen før paneldebatten begynner.

Panelet måtte bestå av minst én fabrikkieier som mener at arbeid er utviklende for barn og nødvendig for samfunnets økonomiske utvikling, en sosialarbeider som kan forklare bakgrunnen til at foreldre sender sine barn til fabrikkene, en fra Redd Barna og en fra International Labour Organization (ILO).

Læreren kommentar: Interessant opplegg. Men hvordan har du tenkt å lokke fabrikkieierne til å komme i første omgang? Har du allerede en film i tankene – det måtte være noe ganske faktabasert, og ikke emosjonelt. Redd Barna har gjennomført et lignende opplegg med en brasiliansk barnearbeider (en 14 år gammel gutt) sine meninger i panelet. Gutten argumenterte sterkt FOR å tillate barnearbeid, men for å fremme rettigheter til barn i arbeid. Det er viktig å belyse alle sider av saken hvis du skal ta for deg et slikt tema!

EKSEMPEL 3: JEG VILLE BRUKE ANLEDNINGEN TIL Å GJØRE NOE FOR FLYKTNINGER I FLYKTNINGMOTTAK SOM KOMMER I KONFLIKT MED HVERANDRE

Jeg ønsker å finne på noe som vil belyse for berørte at de alle er i en like elendig situasjon, og at vold mot hverandre ikke gjør hverdagen lettere for noen av dem. Jeg ville holde en workshop med tre forskjellige typer øvelser:

- øvelser som øker empati med hverandre.

Kanskje noe slik som Tidslinjen³, hvor de tegner og forklarer de viktigste hendelsene i deres liv langs en tidslinje, og forklarer dette for hverandre.

- øvelser som er gøy, hvor de må samarbeide med hverandre (avisleken f.eks.).
- øvelser som går på hvordan kanalisere sinne og frustrasjon til noe annet – kanskje en brainstorming av egne overlevelsesteknikker?

Læreren kommentar: Tanken er god, men dette er en meget tøff oppgave, og du trenger nok å få med deg noen erfarne mennesker på dette. Tidslinje-øvelsen er en fin ide, for å få frem historien til den enkelte og fremme empati, og en felles anerkjennelse for de traumer og vanskeligheter de alle har gjennomlevd, men for noen vil dette bli umulig å gjennomføre – det ville kanskje vekke til live minner som de ikke klarer å takle i en slik sammenheng. Den siste bolken – øvelser om kanalisering av sinne – skal kun gjennomføres av kursledere med trening og erfaring.

Du har mye mot, og jeg liker ditt engasjement i et aktuelt og vanskelig problem. Det trengs, for det er ikke tvil om at dette er en viktig målgruppe å jobbe med, og det er få som jobber med den nettopp fordi den er så utfordrende, men her trenger du å alliere deg med erfarne og trenede folk. Din rolle kan kanskje være som katalysator? Det er også en

³ Se www.educationforpeace.no/norwegian/konflikttransformasjon.php

meget viktig rolle! Jeg vil også oppmuntre deg til å finne frem til kursopplegg (Norges fredslag har noen) og frivillig arbeid som kan hjelpe deg til å utvikle de ferdighetene og skaffe den erfaringen du trenger for å kunne gjennomføre opplegg som dette en gang i fremtiden.

Forhåpentligvis kan disse eksemplene på prosjekter inspirere deg til å idémeldre rundt hva slags prosjekt du kunne tenke deg å starte, eller hvilken organisasjon du kunne tenke deg å jobbe i. Vi skal avslutningsvis i denne delen se litt nærmere på et konkret eksempel på et prosjekt som har vært gjennomført, før vi går over til det internasjonale nivået av fredsarbeid.

ØVELSE

Etter å ha lest om ulike muligheter for å sette i gang prosjekter, hva ble du opptatt av? Kommer du på liknende utfordringer i ditt nærmiljø som det er behov for å gjøre noe med? Hva skal til for at du gjør noe med det? Er det noen organisasjoner som jobber med lignende tematikk, som du vil oppsøke? Undersøk og bruk organisasjonskartet.

Foto: Elin Berstad Mortensen

Elin Berstad Mortensen har en bachelorgrad i samfunnsgeografi og latinamerikakunnskap. Hun har de siste to årene arbeidet i Norges fredslag som organisasjonssekretær og vært aktivt involvert i Den Globale Fredsskolen. I 2011 begynner hun på en mastergrad i migrasjonsstudier.

Hvordan kan jeg lage et prosjekt helt selv?

AV ELIN BERSTAD MORTENSEN

VERDEN I OSLO SOM EKSEMPEL

Jeg hadde aldri tidligere hørt om fredsorganisasjonen CISV da jeg en høstdag i mitt første semester på Universitetet i Oslo oppdaget en lapp der det sto omtrent dette:

«Vil du være med å gjøre noe meningsfylt og gøy? Vi søker deg som vil være med å lage en spennende og lærerik sommerleir for barn fra asylmottak og for andre barn fra mottakets nærmiljø! Kom på informasjonsmøte.»

For meg er barn som bor på asylmottak en viktig målgruppe. At barn som ikke er like privilegerte som andre barn i Norge også får et godt sommerferietilbud, og at de kan møtes med andre barn på en fantastisk sommerleir, er viktig for meg. Dette ble da også min hoved-

motivasjon for å bli med å skape et prosjekt fra bunnen av. Året 2007 var det aller første året til prosjektet «Verden i Oslo». På rekrutteringsmøtet på Blindern møtte jeg tre andre personer som kunne tenke seg å lage dette prosjektet sammen med meg. Det var utrolig lærerikt å være kun fire mennesker om å skaffe penger, sponsorer, leirsted, mat og alt utstyr selv. Vi tok kontakt med tre asylmottak og mange skoler i Oslo for å rekruttere barn til prosjektet. Vi hang opp lapper på universiteter og høyskoler for å rekruttere flere leirledere, og vi sørget for god opplæring av disse slik at vi sammen kunne skape en trygg og innholdsrik leir for barna. Jeg har ofte tenkt at jeg er så utrolig stolt over hva vi fikk til og når jeg ser at prosjektet utvikler seg og blomstrer fremdeles i 2011!

Hvis jeg skal anbefale deg som aldri har vært med å bygge opp et prosjekt før noe om hvordan dette best bør gjøres, er det fem ting jeg ser som viktige. Det første jeg vil trekke frem er at du prioriterer rekruttering av dine nærmeste samarbeidspartnere. Det å være en styringsgruppe på 3–5 personer som arbeider godt sammen, stoler på hverandre og har de samme målene for prosjektet er utrolig viktig. Bruk også tid på å pleie dette forholdet og på å skape enighet om hva dere ønsker å få til.

Det andre punktet bygger på det første og gjelder viktigheten av god målstyring. Snakk sammen i styringsgruppa: Hva ønsker dere å oppnå med prosjektet? Og hvilke metoder er de beste for å få dette til? Å ha gode mål og å kunne si noe om hvorvidt en har nådd disse vil også være viktig når en skal rapportere på prosjektet til støttespillere og donorer.

Det tredje punktet gjelder opplæring av de som bygger prosjektet og planlegger hva det skal innholde. For oss i Verden i Oslo-prosjektet gjaldt dette oss i styringsgruppa og også de andre vi senere rekrutterte til ledergruppen. For at prosjektet skal nå sine mål og at det skal være lav risiko for at ting går skikkelig galt underveis, er opplæring viktig. Gjennom opplæring tenker styringsgruppa gjennom hva som forsikrer at prosjektet blir vellykket og sørger for at en vet hva en skal gjøre dersom noe går galt underveis. En god opplæring bør inneholde aktivitetsplanlegging, risikostyring,

konflikthåndtering, økonomistyring og annet som er aktuelt for ditt prosjekt.

For det fjerde skal en aldri undervurdere det å ha en organisasjon i ryggen når en setter i gang et nytt prosjekt. De fleste organisasjoner i Norge er glade for ny aktivitet. Gjennom den organisasjonen du velger å knytte deg til vil du ha tilgang til tidligere erfaring som kan være nyttig for prosjektet ditt. Og du vil kanskje også ha en forsikringsordning. For oss i Verden i Oslo-prosjektet og andre prosjekter som arbeider med barn, er dette svært viktig. Dersom noen skulle bli skadet på våre aktiviteter, har vi organisasjonen vi tilhører i ryggen.

Det femte jeg vil si er at det er viktig å tenke på prosjektets økonomi. Det er veldig uheldig dersom dere ikke får inn nok penger til å dekke prosjektets kostnader. Kanskje må du selv ta denne smellen! Begynn derfor tidlig å ta kontakt med ulike fond og sponsorer. Sjekk ut Frifond, Aktiv Ungdom, LNU, kommunen din og andre, og bruk tid på å skrive en god søknad. Likevel vil jeg også understreke at jeg to ganger har vært med på å begynne et prosjekt uten enda å ha fått penger inn, så fortvil ikke om pengene kommer sent. Mange prosjekter kan også gjennomføres med få midler ved hjelp av kreative løsninger! Til slutt vil jeg si at jeg flere ganger gjennom møtet med prosjektplanlegging har blitt slått av hvordan alt er mulig å få til med en sterk vilje. Så mist ikke motet, men stå på for prosjektet du brenner for!

10 TIPS FOR Å SKRIVE GODE PROSJEKTSØKNADER

- Bruk retningslinjene for støtteordningen aktivt i søknaden.
- Skreddersy søknaden til den støtteordningen du søker fra.
- Tenk dere at dere skal selge prosjektideen deres til leseren, og vis at dere har god evne til å gjennomføre ideen.
- Jobb grundig med å forklare hva som er situasjonen nå, hvilke målsetninger dere har, og hvilke resultater dere forventer å oppnå.
- Spør saksbehandler (den som behandler søknaden deres) dersom dere lurer på noe underveis.
- Forklar heller for mye enn for lite. Ikke bare skriv hva dere vil gjøre, men også hvordan og hvorfor.
- Jobb grundig med budsjett.
- Skriv gjerne litt om tidligere erfaringer med liknende prosjekter, både egne og andres.
- Hold fristen for innlevering av søknaden.
- Skriv litt om hvordan dere vil måle eller evaluere om dere har lyktes med prosjektet.
- På www.lnu.no/mangfold kan du f. eks. finne ut av hvordan du kan søke om støtte til prosjekter knyttet til mangfold og inkludering. Det er også mulig å søke om støtte fra Frifond barn og unge, www.frifond.no.

(Informasjonen er hentet fra LNU og Mangfoldsguiden.)

RESSURSER

- Norges fredslag og Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolene: «Ikkevold og nedrustning – teori og praksis» (Tema ikkevoldelig strategi og aksjonisme, med øvelser og flere ressurser).
- Center for Applied Nonviolent Action and Strategy: www.canvasopedia.org
- Sharp Gene: «The Politics of Nonviolent Action: Part One, Power and Struggle; Part Two, The Methods of Nonviolent Action; Part Three, The Dynamics of Nonviolent Action»

3

INTERNASJONALT NIVÅ

I delen om internasjonalt nivå fokuseres det på:

- Hvilken vei kan man gå, og hva er viktig for å gjøre en internasjonal fredskarriere?
- Tre trinn presenteres for å nå målet om å jobbe med internasjonalt fredsarbeid
- Eksempler fra å jobbe med fredsarbeid med diaspora i Irak, til å jobbe med fredsprosessen i Midtøsten i UD.

Vil du gjøre fredskarriere i de internasjonale organisasjonene?

AV BARBARA SIVERTSEN

Denne delen handler om å gjøre karriere i fredsarbeid. Vi skal se litt på hva du trenger av kunnskap, ferdigheter og erfaring i den sammenheng. Det er som sagt mange veier til fred, og å bevisst legge opp en karriere er kun en av mange muligheter du har til å jobbe for fred.

NORDEM sender ut det man kaller for «sekonderinger» (der en organisasjon stiller sitt personell til disposisjon for andre organisasjoner), til stillinger over hele verden knyttet til demokrati og fredsbygging. NORDEM ser gjerne etter godt voksne mennesker som allerede har en karriere i en helt annen profesjon, og som har bygget seg opp erfaring med

organisering, kommunisering i vanskelige situasjoner, analyse og rapportering. Det samme gjør Nonviolent Peaceforce og ForumZFD. Mange av de som blir plukket ut for oppdrag har gjerne vist sin solidaritet med mennesker med vanskelige kår, og sitt engasjement for rettferdighet, gjennom medlemskap i frivillige organisasjoner. Men det hender at folk søker seg til NORDEM eller Nonviolent Peaceforce rett og slett fordi de ønsker et karriereskifte i retning av det etiske og idealistiske. Det er aldri for sent å vie seg til fredsbyggende arbeid. Det er heller aldri for tidlig, og dette kapitlet er skrevet for dem som ønsker å tenke

OM INTERNASJONALE FREDSORGANISASJONER

En internasjonal ledsager er en person som følger utsatte mennesker gjennom sin arbeidsdag. Eksempler på slike utsatte mennesker kan være folk som er i politisk opposisjon eller som arbeider med menneskerettigheter, fagforeningsvirksomhet, journalistikk, mekling mm. Ledsagere kan også overvåke steder hvor hele folkegrupper blir utsatt, som f.eks. kontrollposter i Palestina. Poenget er at den internasjonale tilstedeværelsen virker beskyttende. Et fint eksempel på dette er at kun fire uker etter at NP åpnet sitt kontor på Trincomali i Sri Lanka, begynte handelsfolk å holde sine butikker og kiosker åpne etter mørkets frembrudd – noe de ikke hadde turt på mange år.

Nonviolent Peaceforce (NP) er en partipolitisk uavhengig ubevæpnet fredsbevarende organisasjon som arbeider for å beskytte sivile og redusere volden i områder rammet av væpnet konflikt. I samarbeid med lokale grupper bruker NP utsendinger for å beskytte truede individer og samfunn, hindre økning av vold, og bidra til å skape rom for at lokale sivile samfunnsaktører kan samarbeide for å bygge bærekraftig fred.

Forum ZFD er en tysk organisasjon som trener og sender ut «konflikt eksperter» til prosjekter over hele verden. Den er hovedleverandør til den omfattende tyske «sivile fredstjenesten» (CPS – Civil Peace Services).

Peace Brigades International sender internasjonale frivillige til områder med konflikt, for å beskytte menneskerettighetsforkjempere som er utsatt for politisk vold.

Peaceworkers UK var en treningsorganisasjon som også holdt et register over folk som kunne sendes ut i kritiske situasjoner. Dessverre eksisterer ikke Peaceworkers UK lenger, men International Alert har tatt over deler av deres virksomhet. I Norge finnes Norges fredslags Forsete – Akademi for Fredsbygging som tilbyr introduksjonskurs for fredsarbeidere.

Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel (EAPPI), sender observatører og ledsagere til Vestbredden for å oppleve livet under okkupasjon. Ledsagernes tilstedeværelse virker beskyttende for utsatte mennesker i utsatte situasjoner (riving av hus, passering gjennom kontrollposter osv.). Ledsagerne overvåker og rapporterer brudd på menneskerettighetene og støtter palestinere og israellere som arbeider sammen for fred. Når de kommer hjem deltar de i EAPPIs kampanje for en rettferdig og fredelig løsning på den israelsk-palestinske konflikten.

NORDEM – Norsk ressursbank for demokrati og menneskerettigheter – imøtekommer internasjonale organisasjoners behov for kvalifisert personell til virksomhet knyttet til utvikling av demokrati og respekt for menneskerettighetene ved å rekruttere, lære opp og sende personell ut til internasjonale operasjoner. I tillegg deltar personell fra NORDEM-styrken i korte og lengre valgobservasjonsoppdrag verden over.

fredskarriere allerede når de velger studieretning.

Tenk deg 20 år frem i tid. Hvor ser du deg selv da? Her er noen av de ca. 30 stillingene internasjonale organisasjoner trengte ansatte til i 2010:

- Politisk rådgiver til OSCE Tadsjikistan
- Menneskerettighetsrådgiver til Høykommissæren for nasjonale minoriteter i Haag
- 2 langtidsobservatører til valgovervåking og demokratibyggning i Sudan
- 4 MR-observatører til overvåking av politiets arbeid i Kongo
- En dommer og 4 juridiske eksperter til Kosovo Property Agency
- Medieekspert til OSCEs kontor i Turkmenistan
- 2 eksperter på seksualisert vold til flytningeleir i Uganda.

Disse er eksempler på det Peaceworkers UK kalte for «high level entry jobs» – «stillinger med høyt inngangsnivå». Peaceworkers UK jobbet med et begrep om 5 inngangsnivåer, og hadde kurs som var skreddersydd til hvert nivå. Mange av stillingene NORDEM skal hjelpe organisasjoner å fylle, krever spesialisert utdanning og erfaring, og ligger på nivå 4 eller 5 på Peaceworkers-UKs skala. På den nedre enden av skalaen, på nivå 1, finnes oppgaver og stillinger spesielt innenfor ledsagervirksomhet og solidaritetsaktiviteter, som bare krever god

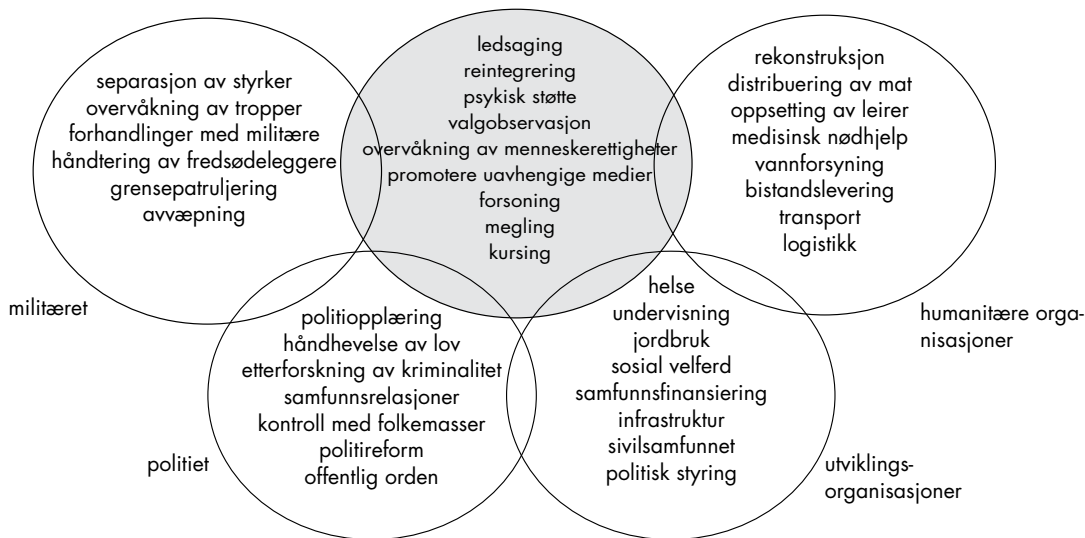
trening og personlige egenskaper som en rolig og sindig personlighet, en åpen og nysgjerrig holdning og et balansert syn på den gjeldende konflikten. Eksempler her kan være EAPPI-prosjektet i Palestina, eller Peace Brigades Internationals ledsagerprogrammer.

DE FORSKJELLIGE ROLLENE I FREDsarBEID

Modellen på neste side viser hvor overlappende de forskjellige grenene av solidarisk arbeid kan være. Det viser også hvor mange måter man kan bidra til fred på. Diagrammet viser hovedoppgavene til humanitære organisasjoner, utviklingsorganisasjoner, politiet, militæret, og det grå feltet i midten viser oppgavene til fredsarbeidere. Organisasjoner som Norsk Folkehjelp, Røde Kors og Redd Barna driver med aktiviteter fra flere av disse feltene samtidig. Alle de oppgavene som vises på diagrammet fremmer fred på en eller annen måte. Dette illustrerer at man ikke nødvendigvis må jobbe innenfor det grå feltet for å bidra til å øke fred i verden.

DU VIL JOBBE INTERNASJONALT, MEN HVORDAN KOMMER DU DEG DIT?

Du kan begynne med utdanning, fortsette med å jobbe som praktikant, og kanskje ta noen ekstra kurs og workshops underveis. Men for å planlegge det riktig må du vite hva du er inter-

essert i å jobbe med, og hva slags organisasjon du vil jobbe for, og da er det lurt å se på hva slags jobber som finnes der ute. Deretter må du finne ut hva som trengs for akkurat den type jobb du ønsker deg.

Det er viktig å huske på at det ikke bare er kunnskap du skal ha. For å være en god fredsarbeider må tre ting være på plass.

KUNNSKAP OM FRED er den grunnleggende kunnskapen som trengs om begreper som menneskerettigheter og demokrati. Det kan også være kunnskap om forskjellige konvensjoner (f.eks. barnekonvensjonen, eller konvensjonen om tortur) eller avtaler (f.eks. våpenhandel eller nedrustningsavtaler), alt etter interesse eller felt man vil jobbe innenfor. Det kan hende

at det til noen stillinger er nødvendig med grundig kunnskap om de internasjonale systemene og institusjonene som har som oppgave å beskytte, overvåke og fremme fred og menneskerettigheter. På det personlige nivået kan kunnskap om fred omfatte kunnskap om personlig konflikthåndtering, meklingsmetodikk, og kommunikasjon.

HOLDNINGER FOR FRED er vel så viktig som kunnskap. Du kan selv tenke deg hvilke holdninger dette er: solidaritet, empati, engasjement, toleranse, bare for å nevne noen. Vi som jobber på feltet ser daglig hvordan kunnskapen om, for eksempel, menneskerettigheter kan misbrukes i hendene på korruperte politikere og andre med makt. Når vi arbeider i land som

Kazakhstan og Uzbekistan opplever vi at det finnes et vidstrakt system med ombudsmenn og menneskerettighetsinstitusjoner i disse landene, og til og med utdanning i menneskerettigheter. Det pekes stadig på disse når man er i dialog med myndighetene. Dette oppleves, både av oss som kommer fra samfunn hvor respekt for menneskerettigheter gjennomfører styringsmekanismer, og av dem som er utsatt for grove menneskerettighetsbrudd i de gjeldende landene, som en bevisst tåkelegging av realiteten. Kunnskapen er der, men holdningene til de som har makt er en helt annen enn respekt for og solidaritet med deres medmennesker.

FERDIGHETER FOR FRED er den mest for sømte av de tre ingrediensene. Flere av de kunnskapene nevnt ovenfor dreier seg både om kunnskap og innøving. Det nytter ikke å lese en hel bok om mekling, og så gå rett ut i en tøff og voldelig konflikt på gaten og tro at man kan løse den. Her skal en stor porsjon av erfaring og øvelse til, før man har opparbeidet seg de nødvendige meklingsferdighetene. Det er flere innøvde ferdigheter som kan være nyttige eller til og med helt nødvendige i en fredsarbeidssammenheng. På neste side ser du «Fredstreet» tegnet av datteren til Tim Wallis⁴ fra Peaceworkers UK, Emily Milne Wallis. Nederst på bildet ser du hvilke ferdigheter som danner det nødvendige grunnlaget som sam-

let trengs i arbeidet for å endre verden til det bedre. Ferdigheter utvikles gjennom øvelse. En god øvelsesworkshop vil gjøre deltakerne bevisste på hva som trengs, og gi dem anledning til å øve på det, men dette kan ikke erstatte ekte erfaring. Den beste måten å få erfaring på er å få en praktikantstilling et sted hvor man kan utvikle nettopp de ferdighetene man kommer til å trenge i det arbeidet man har som mål å gjennomføre. Disse ferdighetene utgjør de grunnleggende personressurser som resten av «Fredsarbeidstreet» bygges på. De omfatter blant annet ferdigheter i kommunikasjon, lagarbeid, lederskap, stressmestring, observasjon, rapportering – både muntlig og skriftlig –, kjønnsbevissthet, kulturell sensitivitet, for å nevne noen få. Språk er også en ferdighet som kan være nødvendig å ha, alt etter hvor man vil arbeide. Man finner teoribøker om alle disse ferdighetene, men dessverre kan ingen gå ut i feltet og bare leve dem ut kun på grunnlag av en bok!

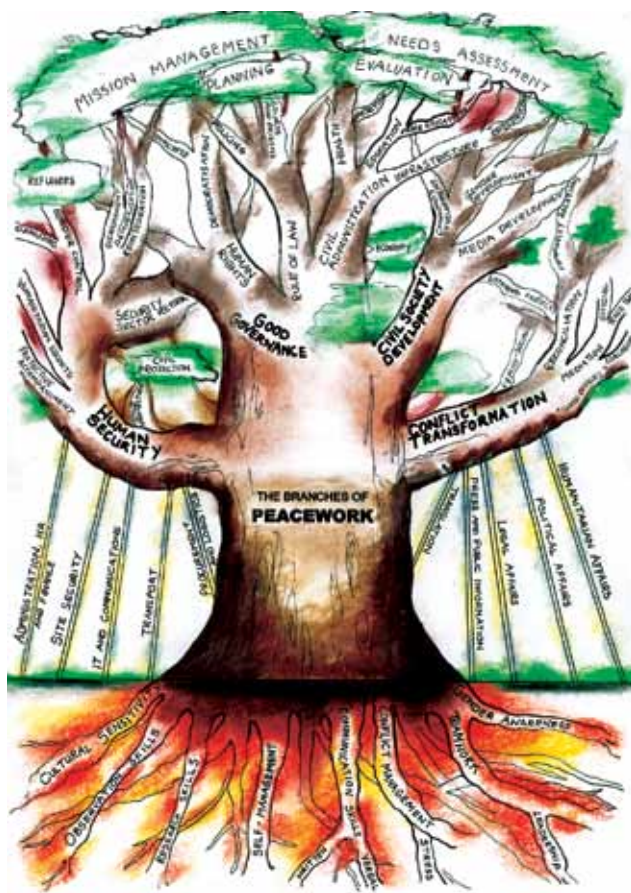
FREDSARBEIDSTREET

Dette treet ble tegnet for å vise hvor sammen satt det internasjonale fredsarbeidet er. Som forklart ovenfor, bygger hele fredsinnnsatsen på de menneskelige ressurser, de ferdigheter, kompetanser og kunnskaper som fredsarbeiderne besitter. Disse menneskelige ressursene livnærer de forskjellige grener av fredsarbeid

4 Tidligere direktør av Peaceworkers UK, nå daglig leder av Nonviolent Peaceforce.

– konflikttransformasjon⁵, utvikling av sivilsamfunnet, godt styresett, og menneskelig sikkerhet.

Grenene forgrener seg videre, men alt arbeid må understøttes av en infrastruktur som fungerer og inkluderer transport, finansiering, IT, tolketjenester av høy kvalitet, administrasjon m.m. Og så må mekanismer være på plass som kan koble behov til handling – disse utgjør løvverket i treet: behovsevaluering og planlegging, oppdragsledelse, resultatevaluering m.m.

5 Konflikttransformasjon er et uttrykk som foretrekkes av fredsarbeidere, fremfor ordet «konflikthåndtering». Ordet konflikttransformasjon peker på en positiv endring, som blir til på grunn av god «håndtering» – en transformasjon som krever mer enn kun håndteringsferdigheter.

Fra drøm til virkelighet

AV BARBARA SIVERTSEN

Vi skal nå se på hvordan man utvikler nødvendig kompetanse- og ferdighetsnivå for å bli profesjonell fredsarbeider.

Nedenfor skisseres en 3-trinns prosess:

- Trinn 1: «surf-og-drøm». Gå inn på nettsidene nedenfor, og se hva slags stillinger som finnes der ute. Klikk på dem, og finn ut hva de krever av erfaring, interesse og kompetanse. Så kan du begynne å planlegge.
- Trinn 2: Hva slags utdanning trenger du? Trenger du ekstra trening for å utvikle ferdigheter? Hvor vil du skaffe kompetanse?
- Trinn 3: Hvordan skaffer du deg erfaring? Finnes det praksisplasser⁶ du kan bruke sommerferien på? Det tar noen år å komme til Trinn 4: Finn deg en jobb, men mange har gått den veien før deg, og lykkes med det.

⁶ En praksisplass kan vare alt fra 3 mdr. til 1 år. Som oftest er arbeidet ubetalt og frivillig, men det kan følge med et beskjedent botilbud og utgiftsdekning til leveomkostninger.

TRINN 1: «SURF OG DRØM»

DIPLOMAT-NIVÅET/INTERNASJONALE INSTITUSJONER

Se på hvilke jobber som er tilgjengelige slik at du har peiling på hvor du skal. Bruk Google og surf. Denne listen gir deg noen smakebiter;

FN UTE I FELTEN

Det finnes flere enn 200 FN-feltstasjoner (duty stations) rundt om i hele verden, som har flere jobber ledige til enhver tid. Du finner informasjon om de ledige stillingene her: www.unjobs.org/

FNS HOVEDKONTORER

Samtlige av kontorene nedenfor har et sekretariat med mange stillinger. For å finne ut hva slags stillinger som finnes i FN må du gå til de enkelte nettsidene og skrive «job opportunities», «vacancies», «recruitment» eller «employment» i søkefeltet:

- Generalforsamlingen: www.un.org/ga/
- Menneskerettighetsrådet: www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/
- Høykommissæren for menneskerettigheter: www.ohchr.org/
- Treaty Bodies: Komiteene for hver menneskerettighetskonvensjon: www.un.org/ga/committees.shtml
- Den internasjonale domstolen i Haag (International Court of Justice): www.icj-cij.org/
- The Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)/Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODHIR)

ANSATT DIREKTE AV OSCE

- Sekretariatet både i Warszawa og ute i felt www.osce.org/employment/

NOMINERTE STILLINGER

- Stillinger hvor man nomineres av medlemsstatene. Har du norsk pass må dette gå gjennom NORDEM: www.jus.uio.no/smr/english/about/programmes/nordem/recruitment/

DEN EUROPEISKE UNION (EU)

- Oversikt over stillinger i EU-institusjoner, både i Brussel og internasjonalt: www.eurobrussels.com/
- Electoral Reform International Services (ERIS): www.eris.org.uk/

ERIS rekrutterer for valgovervåking, EU fredsmisjoner, OSCE-stillinger m.m. Her finner du korttidsstillinger (6 mdr.–1 år) for alle med EU- eller EØS-pass. Du kan abonnere på nyhetsbrev og få nyheter om ledige stillinger ettersom de dukker opp.

NGO-NIVÅET: LEDSAGING OG TRENING FOR FREDSFERDIGHETER

Det er et uuttømmelig behov for folk som er kurset i å være kursleder for andre i de fredsferdigheter og kunnskaper som er nevnt ovenfor. Tim Wallis sier følgende om behovet:

«Hvis vi virkelig skulle fokusere på den forebyggende enden av skalaen, ville behovet for sivil personell øke dramatisk. For å muliggjøre at det klargjøres et tilstrekkelig antall aktører med kunnskap, ferdigheter og erfaring til å utføre effektiv forebygging av voldelig konflikt, må vi tenke i en helt ny retning.»

MENNESKERETTIGHETSLEDSAGING

- Peace Brigades International: www.peacebrigades.org/
- Ecumenical accompaniment programme in Palestine and Israel (EAPPI): www.eappi.org/
- Ledningsprogram i Guatemala: www.breaking-the-silence.ca/accompaniment.htm

- Nonviolent Peace Force (NP): www.nonviolentpeaceforce.org

Et eksempel på NPs arbeid kan være det internasjonale laget som nå arbeider på Filippinene. Deres mandat er:

- * Styrking av lokale fredslag gjennom nærvær, og ved å rapportere til omverdenen.
- * Bidra til vedlikehold av våpenhvilen og arbeide for å forebygge ny vold.
- * Støtte rapporteringsmekanismer for menneskerettighetstilstanden i fjerntliggende konfliktområder.
- * Hjelp til med å koble lokale og internasjonale interessegrupper.
- * Sikre at grasrotkonflikter løses gjennom dialog på lokalt nivå og ikke vokser til å bli større kriser.

ANDRE TYPER FREDSD- OG MENNESKERETTIGHETSARBEID:

European Peacebuilding Liaison Office (EPLO) har oversikt over jobber som er tilgjengelige blant sine medlemsorganisasjoner. Det kan enten være store europeiske fredsorganisasjoner, eller internasjonale fredsorganisasjoner med kontor i Europa: www.eplo.org

TRINN 2: UTDANNING OG TRENING

Det er mange slags utdanningsløyper som passer som grunnlag for fredsarbeid. Det finnes nå mange universiteter og høyskoler som har

freds- og konfliktstudier av forskjellige typer. Disse bachelor- og mastergradene er utvilsomt interessante og inspirerende kurs, men problemet med disse er at uten trening i de riktige ferdighetene, og uten en bevisst oppbygging av erfaring, kan ikke disse kursene alene gi en garanti om arbeid for fredsbygging etterpå. Universitetsutdanning i fag som internasjonale studier, statsvitenskap, sosiologi, psykologi og sosialantropologi kan gi en vel så god start for en fredskarriere, dersom man bevisst kombinerer disse med fritids- og ferieaktiviteter som komplementerer den akademiske kunnskapen.

I tillegg til universitetsutdanning kan man trenge ekstra kursing i, f.eks. kommunikasjonsferdigheter, konflikttransformasjon osv. Vi har allerede vært innom de forskjellige institusjonene i Europa som mulige fremtidige arbeidsplasser. De kan selvfølgelig også saumfares med øye for kursing i den kompetansene du ser at du trenger for å brolegge din vei fremover.

Er du interessert i å vite mer om konflikttransformasjon, mekling, kommunikasjon, myndiggjøring (self-empowerment), godt styresett m.m, sjekk ut:

- European Network for Civil Peace Services (EN.CPS) Her er alle medlemsorganisasjonene engasjert i trening for ferdigheter www.en-cps.org/Membership/Network_Members

- FORSETE – Akademi for fredsbygging er et prosjekt i regi av Norges fredslag som skal gi et tilbud til alle som ønsker å jobbe i eller med konfliktområder: www.forsete.no
- International Alert har overtatt Peaceworkers UKs 5-nivå trening: www.international-alert.org
- OSCE/ODHIR: www.osce.org/employment/ og se på «internships».
- EU: Praksisplass ved europeiske institusjoner: www.eurobrussels.com/jobs/internship
- Office of High Commissioner for Human Rights in Geneva: www.ohchr.org/ (skriv «internship» i søkefeltet). Man behøver ikke være fra et EU-land for å søke om praksisplass innenfor EU.

TRINN 3: SKAFF DEG ERFARING

Etter en passende utdanning er det hensiktsmessig å finne en praksisplass. Det er også ofte mulig å finne ferie-praksisplasser under utdanning.

INTERNASJONALE INSTITUSJONER

- FN: www.unjobs.org/themes/internship
- Mange av FN-organisasjonene åpner opp for at du kan få praksisplass hos dem dersom du er under utdanning. Og UD vil i de fleste tilfeller gi støtte til dette. Dette er med andre ord en kjempegod mulighet til å komme inn i FN-systemet.
- Du kan også søke FNs juniorekspertprogram. Stillinger til juniorekspert lyses ut på UDs hjemmesider to ganger i året: www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/stillinger/fn_juniorekspert

SIVILSAMFUNNSORGANISASJONER (NGOER)

- EN.CPS (se ovenfor) er et godt kontaktpunkt for Europeiske freds-NGOer: www.en-cps.org/Membership/Network_Members
- EPLO har oversikt over praksisplasser tilgjengelige hos sine medlemsorganisasjoner: www.eplo.org/index.php?id=63
- Ett kontaktpunkt for mange norske NGOer er Forum for Utvikling og Miljø nettside: www.forumfor.no/Medlemmer/index.html

TRINN 4: FINN DEG EN JOBB

Ofte vil en praksisplass gi deg et nettverk som kan gi deg inspirasjon til nye ideer om fremtidige jobber. Ellers er det tilbake til Trinn 1: «Surf og drøm», og lykke til!

Møte med noen fredsarbeidere

DIASPORA OG FREDSARBEID

AV CHRO BORHAN

Det er helt vanlig å engasjere seg i hendelser som finner sted andre steder i verden. Det kan være alt fra naturkatastrofer som rammer et land, behov for medisinsk støtte, eller når det bryter ut en voldelig konflikt. Norge har i mange år hatt en aktiv rolle i fredsskapende arbeid ulike steder i verden. Nasjonalhelten Fridtjof Nansen mottok i 1922 Nobel fredspris for sitt arbeid med flyktninger og for sin humanitære innsats. Gjennom en større arbeidsinnvandring i etterkrigstiden, og med de siste tiårenes flyktningtilstrømming, har Norge blitt et mer multikulturelt samfunn enn i de forrige århundrene. Dermed er det også naturlig at vi har flere og flere innbyggere med bakgrunn og opprinnelse fra konfliktområder der Norge er involvert i fredsarbeid.

I noen år nå har jeg jobbet med forskjellige grupper av mennesker som har bakgrunn fra andre land enn Norge. Disse blir kalt for diasporagrupper når de engasjerer seg for utviklingen i sitt fødeland, selv om de er bosatt i Norge. Selv er jeg nok mest interessert i de kurdiske områdene og Irak. Engasjement hos diasporaen er ikke helt problemfritt, derimot ser jeg en del utfordringer knyttet til dette. For eksempel har den tamilske diasporaen blitt kritisert for å ha bidratt med økonomisk støtte til konflikten på Sri Lanka, og afghanerne for til tider å ha en innstilling som er pro-Taliban og anti-amerikansk. Den kurdiske diasporaen blir kritisert for at deres arbeid er knyttet til å etablere et selvstendig land, nemlig Kurdistan. Videre blir det sagt at det er erfaringer og fortellinger den eldre generasjon deler

med yngre generasjoner, som danner grunnlag for verdier som gjør at konfliktene vedvarer.

Den kurdiske diasporaen er stor i Norge og den yngre generasjonen har levd her i flere tiår. Det betyr at de har erfaringer med å leve i et demokratisk land, har en bedre forståelse av internasjonale strukturer og kunnskap om utviklingsarbeid. Videre vil den yngre generasjonen over tid føle seg mer som en vestlig nordmann enn noe annet. Når jeg som norsk-kurder søker en stilling i en norsk bistandsorganisasjon, blir det ofte stilt et lojalitetsspørsmål til meg. Hvilke politiske partier støtter du? Er du mest kurder eller mest norsk? Rett og slett, hvor ligger din lojalitet? Selv ser jeg nytteverdien av kompetansen jeg har for denne type arbeid. Fordelen med å ansette noen fra diasporagrupper i bistands- og utviklingsorganisasjoner er at de behersker lokalspråket, har mer landinformasjon og kjenner til historien, kulturen og generelle normer som samfunnet styres etter, samtidig som de bringer med seg verdifull samfunnskunnskap fra landet de har bodd i.

I 2008 hospiterte jeg ved en lokal NGO i Sulaimaniya, Nord-Irak. Opplegget var i samarbeid med det som da var Norsk Fredssenter (nå Nansen Fredssenter). Det norsk-kurdisk (irakiske) samarbeidet gav mange nye erfaringer, både til

lokalt ansatte i People's Development Assosiation og til fredsarbeiderne ved det norske fredssenteret. Erfaringer fra et liv i et mer demokratisk og fredelig land som Norge ble overført via meg som behersket lokalspråket og som hadde kjennskap til samfunnsmessige utfordringer i Irak. Under oppholdet gav kollegaene mine meg et mer reelt bilde av den situasjonen Irak

Chro Borhan har en mastergrad i Administrasjon og Organisasjonsvitenskap fra Universitetet i Bergen. Hun jobber i Hero Norge AS, er spaltist i Bergens Tidende og konfliktmegler ved Øsifold Konfliktråd. Hun er også aktiv i fredsundervisningsgruppa i Norges fredslag, og har vært varamedlem i styret.

befant seg i, i tillegg til at de lærte noe av mine erfaringer fra Norge.

Det som har motivert meg til å være så aktiv i fredsarbeid knyttet til fødelandet mitt er nettopp min opprinnelse fra dette området og tilknytningen til folket, språket, kulturen og historien. Slik som enhver nordmann interesserer seg for det som finner sted i Norge, vil også diasporagrupper interessere seg for det som skjer i deres fødeland. Dette gjelder også når diasporagrupper velger å bli boende i Norge fremfor å returnere til hjemlandet for å bosette seg der. Å involvere personer med tilknytning til de forskjellige landene i fredsarbeid, har

etter min oppfatning stort potensial, både for norsk fredsarbeid i utlandet og fredsarbeid i Norge. Dette fordi en slik tilnærming har to sider ved seg, integrering av nye landsmenn i fredsarbeid i Norge og en forbedring av norsk kompetanse i det internasjonale fredsarbeidet.

FREDSKARRIERE I UD. EN MULIG VEI

AV STIAN NORDENGEN CHRISTENSEN

Som hovedfagsstudent på Blindern, startet Stian opp og koordinerte Studenter for Fred. Han startet også opp aktivitetsorganisasjonen «Fredsinitiativet Blindern». Samtidig koordinerte han det ukentlige debattforumet Peace Research, Optimistic Initiatives, Oslo-Norway (PROION).

Mens han leste til master startet han opp og var redaktør for Transformator: Tidsskrift for fredsforskning – en halvårlig utgivelse av artikler om fredsforskning. Engasjementet med Transformator førte til at han ble styremedlem av Norges Fredsråd, hvor han var aktiv i Controll Arms-kampanjen og Fredsrådets lobbygruppe.

Samtidig var han med å lansere hvitebåndskampanjen gjør-fattigdom-til-histore (kampan-

jen ble senere overtatt av Kirkens Nødhjelp og førte til at 100 000 nordmenn gikk med hvite bånd).

Han ble tatt opp som aspirant i Utenriksdepartementet i 2005. Han jobbet først i FN-seksjonen, så i Seksjon for sikkerhetspolitikk og Nord-Amerika. Siden ble han ambassade-sekretær, først i Addis Abeba, Etiopia, så i Khartoum, Sudan. Hovedjobben var å følge implementeringen av fredsavtalen mellom Nord- og Sør-Sudan. I 2010 arbeider han som rådgiver i Midtøsten-seksjonen i UD, med blant annet fredsprosessen i Midtøsten.

Stian Nordengen Christensen har en mastergrad fra Universitetet i Oslo og arbeider idag i Midtøstenseksjonen i Utenriksdepartementet

VIL DU VÆRE LEDSAGER FOR PBI?

AV HALVARD HJERMUNDRUD

Akkurat som menneskerettighetene i sin natur er universelle, er også arbeidet for fremme de grunnleggende rettighetene et universelt og internasjonalt anliggende. Men de viktigste i dette arbeidet er de lokale ak-

tørene, ønskene og initiativene. Jeg har nå jobbet frivillig som ledsager i Peace Brigades Internationals Colombiaprosjekt i et år. Jeg jobber med et internasjonalt team for å bidra til å bevare handlingsrommet til kolombianske menneskerettighetsforkjempere. På grunn av arbeidet de gjør for å fremme rettferdighet og grunnleggende rettigheter i en konflikt preget av grove overgrep mot sivilbefolkningen, blir de utsatt for stigmatisering, trakassering, forfølgelse, ulovlig overvåking, dødstrusser og voldelige overgrep. Å jobbe i PBI Colombia er et intenst, variert og veldig givende arbeid. Arbeidet er basert på prinsippene om ikkevold, at vi ikke tar side i konflikten, at vi ikke blander oss inn i de interne anliggender til organisasjonene vi jobber med, og en horisontal konsensusbasert organisasjonsform. En sentral strategi vi bruker er beskyttende ledsagelse. Ved direkte fysisk tilstedeværelse og observasjon, kombinert med kontinuerlig kontakt med kolombianske myndigheter samt informasjonsarbeid rettet mot det internasjonale samfunn, bidrar vi til at de som arbeider for å fremme menneskerettighetene i landet kan fortsette med sitt legitime og ekstremt viktige arbeid. Den fysiske ledsagelsen tar mange former. På oppfordring fra kolombianske menneskerettighetsorgani-

sasjoner er vi tilstede på kontorene deres, vi er sammen med dem mens de utfører sitt arbeid i byene og vi reiser med dem når arbeidet deres krever å dra til fjerntliggende og konfliktfylte

Halvard Hjermandrud har en bachelorgrad i sosiologi og jobber idag i Peace Brigades International som ledsager av menneskerettighetsforkjempere i Colombia

områder. Slik sett synliggjør vi den internasjonale støtten og anerkjennelsen de ledsagede har ovenfor potensielle overgripere, kolombianske myndigheter og samfunnet generelt. I mitt arbeid jobber jeg også med politisk ledsagelse. I denne delen av arbeidet har vi møter med militære kommandører og politisjefer, med borgermestere og sivile ombudsmenn, med lokale sivile organisasjoner og internasjonale organisasjoner som er tilstede i områdene der vi jobber. Dette gjør vi for å informere om vårt arbeid og synliggjøre at vi og det internasjonale samfunn er oppmerksomme på og bekymret over situasjonen til de kolombianske menneskerettighetsforkjemperne. Arbeidet vårt støttes opp av et omfattende internasjonalt støttenettverk, og kombinasjonen av fysisk og politisk ledsagelse skaper en «frarådende effekt» ovenfor potensielle overgripere.

Det er viktig å ha dyptgående kunnskap om de nasjonale, regionale og lokale forholdene for å kunne jobbe i en kontekst som dette. En siste viktig del av arbeidet som ledsager går derfor ut på å søke oppdatert informasjon

fra så mange ulike hold som mulig, analysere denne informasjonen for videre å kunne utforme strategier for hvordan arbeidet vårt kan ha best mulig effekt, og for å sikre vår egen og de vi ledsager sin sikkerhet.

RESSURSER

- www.fredsundervisning.no
- Norges fredslag og Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolene: «Mangfold, identitet og globalt medborgerskap» (Tema globalt medborgerskap, global bevissthet og menneskerettigheter).
- Norges fredslag og Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolene: «Ikkeveld og nedrustning – teori og praksis» (Tema global nedrustning og våpenhandel, med øvelser).
- Norges fredslag og Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolene: «Konflikthåndtering og fredsbygging» (Tema fredskultur og fredsbygging, demokrati for fredsbygging, med øvelser).
- Demokratispill, et verktøy for utvikling og læring rundt transnasjonalt demokrati, utviklet av The International Academy for Education and Democracy. Mer informasjon på: <http://www.iaed.info/edugame.html>
- Stiftelsen Arkivet, «Fredsguide for ungdom». Boken henvender seg til ungdom som ønsker å gjøre noe aktivt, den vil også være til inspirasjon og støtte for lærere som ønsker et tydelig fredsperspektiv i sin undervisning. http://www.stiftelsen-arkivet.no/fredsguide_for_ungdom

Foto: The International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN)

Etterord

AV TOR KRISTIAN BIRKELAND OG ODILIA HÄUSSLER MELBØE

NOEN AVSLUTTENDE ORD FRA REDAKTØREN

Vi har i denne permen gått igjennom ulike nivåer i samfunnet du kan engasjere deg på for fredsarbeid; i ditt lokalmiljø, på nasjonalt nivå gjennom organisasjonsarbeid, eller på internasjonalt nivå. Som vi har sett er det mange veier du kan velge, fra å arrangere en aksjon for å sette fokus på en lokal sak, studere, for så å bruke denne kunnskapen i samfunnet, påvirke politikere på Stortinget, eller være ledsager for menneskerettighetsforkjempere i Colombia. Du har mange muligheter til å sette dine egne spor og jobbe med det du brenner for. Jeg håper at du har fått noen innspill til hvordan du kan gå fram for å gjøre denne verden til et mer fredfylt sted!

HVOR BEGYNNER MAN NÅR MAN SKAL REDDE VERDEN?

Det er ingen tvil om at verden må reddes, og at du er velegnet til å redde den. Folk sulter, folk kriger, folk tortureres, folk fengsles for sine politiske meninger, barn må arbeide istedenfor å gå på skole, og så videre, og så videre. Lista er lang. Vi har en liste i Norge også, som riktignok er litt kortere, men som det er litt vanskeligere å tenke på fordi Norge er så nært og fordi det virker mer synd på barna i Afrika enn barna her. I Norge har vi folk som blir narkomane, barn med narkomane foreldre, barn som misbrukes seksuelt, utenlandske kvinner som tvinges inn i prostitusjon, folk som tar selvmord, eldre som er ensomme. Det er bare å velge seg en liste. Men det er kanskje det som er noe av problemet: Hvilken liste velger man? Og hvilket punkt på lista?

Fra en workshop for ungdomsledere i Azerbadsjan – her gjennomfører de en rollespilløvelse hvor to skal krangle med nokså grove beskyldninger og fornærmelser, og den som skal gå i midten oversetter det de andre sier til hverandre til sjiraffspråk.

Jeg tenkte lenge at løsningen på det problemet – altså problemet med å velge liste, eller velge punkt på lista – var å lære seg mye om verden, bli diplomat, bli generalsekretær i FN, og så jobbe med alle verdens problemer på én gang, uten å måtte drive og forholde seg til én og én situasjon, ett og ett menneske. Å jobbe på idéplanet hørtes mye mer sofistikert og flinkt ut enn å jobbe på grasrotnivå, med enkeltmennesker. På den måten kunne jeg dessuten utsette begynnelsen på min egen redning av verden. Alle har sin måte å bidra til en bedre verden på, og min måte var å bli ekspert først og redde verden etterpå. Siden jeg hadde så mange lure og viktige tanker å tenke, bøker å lese, studier å studere, var det ikke så mye tid til å faktisk bidra til en bedre verden. Men det var jo greit, siden

jeg var på vei til å bli ekspert, og siden jeg skulle redde verden etter at jeg hadde blitt ekspert.

Gradvis gikk det opp for meg at det var forskjell på å være «book smart» og «street smart». Man kan lese seg opp til ekspertnivå innen hvilket fagfelt det skal være, men så lenge man ikke prøver ting ut i praksis, lærer man bare delvis hvordan verden faktisk henger sammen. Å lære om andres erfaringer er nyttig, men bare hvis du får brukt kunnskapen om andres erfaringer i praksis. Bare da kan du lære hvilke erfaringer som kan overføres til mange situasjoner, og hvilke erfaringer som bare kan overføres til noen situasjoner.

Dessverre er det en ting som er uunngåelig når man skal lære seg å bli street smart; å gjøre feil. Noen tar lettere på det å gjøre feil enn an-

dre, og de lærer fort hvordan verden fungerer i praksis. Noen, som jeg, liker på ingen måte å gjøre feil. Sånne som jeg vil helst gjøre alt riktig på første forsøk. Det er nok noe av grunnen til at sånne som jeg ikke vil fikse problemene før vi er eksperter på dem. Vi lærer sakte – men sikkert – hvordan verden fungerer i praksis. Men noen ganger kan det rett og slett gå for sakte. Ubehaget ved å gjøre feil, eller tanken på å bruke ressurser på feil sted sånn at problemet ikke løses, har flere ganger hindret meg i gjøre noe med en urettferdig situasjon. Og her er vi ved problemets kjerne. Frykten for ikke å kunne løse problemet, kan føre til at vi lar være i det hele tatt å *forsøke* å gjøre verden til et bedre sted. Og når vi ikke forsøker, lærer vi ikke hva som funker.

For eksempel tenkte jeg før at det i Norge, hvor vi har så gode velferdsordninger, bare fantes én korrekt måte å forholde seg til tiggere på, og det var å aldri gi dem penger. Hvis alle gjorde som meg ville folk slutte å tigge, ettersom det ikke ville være noen penger å få. Dermed ville tiggerne heller benytte seg av velferdsordninger som fikk dem på rett kjøp. Etter hvert innså jeg at jeg ikke bare unnlot å gi penger, jeg ignorerte tiggerne – menneskene – også. Det kunne umulig være riktig fremgangsmåte. Så jeg bestemte meg for å alltid gjøre noe for tiggerne jeg passerte. Etter hvert begynte jeg å gi penger. Nå forsøker jeg å gi penger til alle

tiggerne jeg støter på. Jeg er ingen rik mann, så det er ikke snakk om store summer, men det er i det minste noe annet enn å ignorere et menneske som ber meg om å dele litt av det jeg har. Jeg har uansett ingen planer om å bli rik, og ingenting tyder på at tiggeren prøver å bruke meg for å bli rik. Jeg blir ikke rik, han blir definitivt ikke rik. Om det er riktig å gi penger til tiggere i Norge er jeg fremdeles usikker på, men jeg har i hvert fall sluttet å ignorere dem, og jeg er i ferd med å finne ut om jeg er på rett spor.

Det er viktig å beholde troen på at *du* kan forandre verden. Men ikke tro at du kan forandre hele verden alene, det vil bare føre til at du gir opp. Tro at du kan forandre den delen av verden som angår deg, inkludert deg selv. Etter hvert som du begynner, vil du lære hvor i puslespillet du passer inn, og på hvilken måte du kan gjøre verden bedre. Det vil være en håpløs øvelse å begynne å lære seg alle listene over alle problemene i verden, før du velger *ditt* punkt. Nøkkelen er å begynne på et punkt, og deretter finne ut om du har noe å bidra med eller ikke. Dersom du føler at du ikke har så mye å bidra med, er det nok av andre punkter på lista å forsøke seg på. Og dersom du ønsker å tenke viktige tanker, lese smarte bøker og studere nyttige studier, er det ingenting som hindrer deg i å gjøre det samtidig. Men hovedbudskapet mitt er: Begynn!

